

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Odsjek za sociologiju

Erika Bernić

**Odnos između osobnog osjećaja maskuliniteta i percepcije prema
feminističkom pokretu kod muških studenata**

Zagreb, 2024.

Ovaj rad izrađen je na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu pod vodstvom mentora doc. dr. sc. Erika Brezovca i predan je na natječaj za dodjelu Rektorove nagrade u akademskoj godini 2023./2024.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Teorijski okvir.....	3
2.1. Feminizam.....	3
2.2. Maskulinitet	7
2.3. Andrew Tate i toksični maskulinitet	8
2.4. Sociološke teorije.....	9
3. Sugovornici i metodologija.....	13
3.1. Istraživačka pitanja	14
3.2. Ciljevi istraživanja	15
4. Rezultati	17
4. 1. Rodna ravnopravnost	17
4. 1. 1. Razlike između muškaraca i žena	19
4. 1. 2. Razlike u plaćama	21
4. 1. 3. Situacije rodne neravnopravnosti.....	23
4. 2. Maskulinitet	24
4. 2. 1. Očekivanja od društva.....	26
4. 2. 2. Percepcija i promocija maskuliniteta u medijima	27
4. 2. 3. Muška ranjivost.....	29
4. 2. 4. Promjene u tradicionalnim rodnim ulogama.....	31
4. 3. Feminizam.....	33
4. 3. 1. Što je feminizam kao pokret	35
4. 3. 2. Muškarci i feminizam	36
4. 3. 3. Kako podržavaju feminizam	38
4. 3. 4. Predrasude prema njima kao feministima	39
4. 4. Maskulinitet i feministički pokret.....	39
5. Rasprava.....	43
6. Zaključak.....	49
Zahvala.....	52
Literatura.....	53
Dodaci	55
Prilog 1.	55
Prilog 2.	56
Prilog 3.	57
Prilog 4.	59

Prilog 5.	61
Sažetak.....	62
Summary	63

1. Uvod

U današnjem ubrzanom svijetu ispunjenom modernom tehnologijom kojom nam je sve dostupno samo s nekoliko klikova, tematike poput feminizma i maskuliniteta postale su široko rasprostranjene. Društveni mediji postaju platforme za dijeljenje različitih informacija, nevjerojatnom brzinom. Naime, u bilo kojemu trenutku možemo znati što se događa na drugom kraju svijeta. S obzirom na to da putem ovih kanala ljudi mogu saznati bilo koju informaciju u bilo kojemu trenutku, tako se i društveni pokreti prebacuju djelomično online, na taj način okupljajući svoje „pratitelje“. Upravo ovo je ono što se u literaturi naziva četvrtim valom feminizma ili, kako ga je Ealasaid Munro nazvao, *Hashtag Feminism*, koji je započeo oko 2008. godine (Mohajan, 2022: 15).

Od kada postoje društveni pokreti, postoje i ekstremne verzije istih. Niti jedan društveni pokret, ili skupina ljudi općenito, nije pošteđena pojedinaca koji imaju ekstremne poglede na svijet koji ciljeve određenog društvenog pokreta dovode na novu razinu te zanemaruju sve ostale njegove aspekte. Ekstrem se definira kao krajnja točka, krajnost ili pretjeranost, dok se ekstremizam definira sklonost krajnostima u pogledima i djelovanju, a osobito je prisutan u politici (Hrvatska enciklopedija, 2024). Pojavom društvenih mreža, ne samo da su do izražaja došli društveni pokreti, nego i njihovi ekstremni članovi, koji su ujedno najčešće i najglasniji.

U Americi je počeo rasti trend muškaraca koji su odlučili pokrenuti podcast i razgovarati na njemu o muško-ženskim odnosima na mizogonijski način te promovirati toksični maskulinitet. Unatoč tome što je takvih pojava najviše u Americi, ne smijemo zanemariti činjenicu da zbog globalizacije i društvenih mreža sve što je iz Amerike dolazi i do nas. Ono što se pojavom ovakvih persona pokušava napraviti jest da se pokušava zadržati moć te ne dopustiti da se stanje poboljša i za žene, ali i za muškarce. Uglavnom se zagovara povratak na tradicionalne vrijednosti, želja da žene opet budu kućanice, da muškarci ponovno vrate i zadrže svoju moć, uz vrlo negativan narativ o ženama.

No, što je zapravo toksični maskulinitet? Toksični maskulinitet odnosi se na ono što se smatra „toksičnim praksama“ muškaraca koje su rezultirale potlačenosti i muškaraca i žena (Waling, 2019:5). „Vjeruje se da je „otrovna muškost“ odgovorna za agresivno i predatorsko heteroseksualno ponašanje koje rezultira seksualnim i obiteljskim nasiljem koje počinu muškarci (Bhana 2012.); potiskivanje emocija muškaraca koje dovodi do problema s emocionalnim i mentalnim zdravljem kao što su depresija i tjeskoba (Addis i Cohane 2005),

pogoršanje tjelesnog zdravlja muškaraca (Kupers 2005), sudjelovanje muškaraca u fizičkom i političkom nasilju (Kenway, Itzclarence i Hasluck 2000; Burns 2017), angažman muškaraca u homofobnim praksama (Anderson 2009) i angažman muškaraca u maskulinizmu i aktivizmu za prava muškaraca (Banet-Weiser i Miltner 2016).“ (Waling, 2019: 5)

Sve ove pojave proteklih godina te pojava sve više i više podcasta ispunjenih toksičnim maskulinitetom, dovodi nas do pitanja: kako mladi muškarci danas promatraju feminizam te ima li feminizam utjecaj na njihov osjećaj maskuliniteta? Kako mladi muškarci gledaju na maskulinitet i što za njih znači biti muškarac u današnjem svijetu? Koja su njihova mišljenja o rodnoj ravnopravnosti, ali i o današnjem feminističkom pokretu?

Kako bismo odgovorili na ova pitanja, prvo moramo predstaviti feminističku teoriju i nekoliko važnih sociologa koji su se bavili ovom tematikom. Predstaviti ćemo sve valove feminizma do sada te val feminizma koji i danas traje. Također, potrebno je objasniti detaljnije što je to točno toksični maskulinitet i zbog čega je došlo do njegove nagle pojave danas, posebice u navedenim podcastima. U radu će biti prikazani i ključni pojmove koje smo željeli istražiti tijekom ovog istraživanja.

Najveći dio rada posvećen je samom istraživanju, metodama kojima je provedeno istraživanje, rezultatima te raspravi o rezultatima istraživanja. Objasniti ćemo kojim smo metodama našli ispitanike, ali i kako smo došli do ključnog dijela ovog rada – rezultata. Nakon predstavljanja rezultata, objasniti ćemo naše spoznaje u raspravi te na samom kraju, doći do zaključka vezanog uz ovu tematiku.

2. Teorijski okvir

2.1. Feminizam

Na samom početku potrebno je definirati što je to feminizam, ali i kako se razvijao tijekom godina. Hrvatska enciklopedija (2024) definira feminizam kao „skupinu društvenih pokreta, svjetonazora i teorija koja promiče unaprjeđenje političkih, ekonomskih te socijalnih prava i položaja žena u svrhu ostvarenja rodne ravnopravnosti.“ (Hrvatska enciklopedija, 2024) Haralambos i Holborn (2002: 12) navode da postoji nekoliko različitih verzija feminizma, međutim svima je zajednički pogled na suvremeno društvo kao patrijarhalno, to jest društvo u kojemu vladaju muškarci. Feministice se slažu da potlačenost žena u društvu postoji, međutim da također postoji i razlika u načinu i mjeri potlačenosti. Kao primjer navode razliku između bogate bijele žena u bogatoj kapitalističkoj zemlji i siromašne crne žene koja živi u siromašnom dijelu Afrike (Haralambos i Holborn, 2002: 12). Obje žene su na neki način potlačene, međutim postoje razlike u samoj mjeri potlačenosti, ali i u načinu na koje se tlačenje događa.

Kroz povijest, žene su se smatrale intelektualno, moralno i duševno slabijima od muškaraca te ih se zadržavalo u području doma i obitelji, i isključivalo iz javnog života, uskraćujući im različite oblike društvenih i političkih prava (Hrvatska enciklopedija, 2024). Kako bi se takvo stanje promijenilo te kako bi se društveni položaj žena poboljšao, u 19. stoljeću javljaju se pokreti i svjetonazori grupirani pod pojmom feminizma (Hrvatska enciklopedija, 2024). Unatoč tomu što se prvi zabilježeni prosvjed žena odvio u 2. stoljeću pr. Kr., u antičkome Rimu, što se smatra određenim oblikom profeminizma (Hrvatska enciklopedija, 2024), danas bilježimo četiri vala feminizma koja su obilježila povijest.

Prvi val feminizma dogodio se tijekom 19. stoljeća, a pokrenule su ga ekonomske i socijalne promjene potaknute urbanizacijom i industrijalizacijom (Ograjšek Gorenjak, 2022: 167). Ovaj val feminizma traje dulje od ostalih, protežući se čak do nekoliko desetljeća prve polovice 20. stoljeća (Ograjšek Gorenjak, 2022: 167). Glavni cilj ovog vala bio je ukinuti formalne prepreke koje su sprječavale stjecanje ravnopravnog položaja između muškaraca i žena u društvu. Feministice ovog vala usredotočene su na zakonske propise, nemogućnost školovanja, neravnopravnosti na tržištu rada, nepovoljan imovinski i pravni status udane žene (Ograjšek Gorenjak, 2022: 167). Krajem stoljeća, širenjem demokratskih procesa, postao je aktualan i sufražetski pokret. Sufražetkinje su se borile protiv patrijarhata: okupljanjem, peticijama, demonstracijama, pokretanjem novca te organiziranjem u svrhu promicanja ciljeva, ali i izazivanjem tadašnjeg viđenja prihvatljivog ženskog ponašanja (Ograjšek Gorenjak, 2022:

167-168). Također, važno je istaknuti i Karen Offen, koja feminističku argumentaciju dijeli na: odnosnu, koja zahtjeva prava žena na temelju njihovih uloga majki i odgajateljica te individualističku, koja je ženska prava promatrala kao temeljna ljudska prava (Ograjšek Gorenjak, 2022: 167-168). Ograjšek Gorenjak (2022: 168) navodi da je najveća kritika ovog vala feminizma bila da su glavnu riječ imale obrazovane kršćanke, bjelkinje „koje su često pripadnicama ostalih rasa, klasa i dijelova svijeta zauzimale pokroviteljski stav te su pokazivale malo zanimanja za njihova specifična iskustva.“ (Ograjšek Gorenjak, 2022: 168)

Na samom kraju ovog prvog vala pojavljuje i Simone de Beauvoir, o čijoj ćemo teoriji nešto kasnije govoriti. Njezina rečenica: „*Ženom se ne rađa. Ženom se postaje.*“ (Beauvoir, 2016: 187), potaknut će kasnije drugi val feminizma (Ograjšek Gorenjak, 2022: 167). U drugom valu dolazi do ispreplitanja aktivizma i teorijskog proboja, a nastaje krajem šezdesetih godina u SAD-u (Ograjšek Gorenjak, 2022: 173). Feministice smatraju da još uvijek nisu oslobođene pravnih i političkih prepreka te se njihova borba nastavlja u sferu privatnosti, izgradnje identiteta, ali i kulturnih koncepta (Ograjšek Gorenjak, 2022: 173). Dolazi do dihotomije roda i spola, tj. kulturnog naspram biološkog; osoba se rađa kao muškarac ili žena, to je određenje spola, ali kroz odrastanje i učenje normativnih konceptata, simbola, društvenih institucija i konceptata, kreira se subjektivno značenje tog pojma, tj. kreira se rod (Ograjšek Gorenjak, 2022: 174). Tu se ne uzima u obzir više biološka predodređenost, nego i kulturno određenje osobe te kako kultura oblikuje osobu. Također, nastoji se vratiti ženi kontrolu nad njezinim tijelom te se feministice bore protiv raznih vrsta seksizma, ali i seksualnog nasilja nad ženama, pravo na abortus i kontracepciju (Ograjšek Gorenjak, 2022: 174). Odbacuju se grudnjaci, štikle, umjetne trepavice i sve što žensko tijelo izlaže i sputava u ime seksepila i privlačnosti, a u isto vrijeme „traže jednakost u plaćama i mogućnosti napredovanja i obrazovanja, pristup političkim i ekonomskim pozicijama, porodiljni dopust i izgradnju infrastrukture koja će omogućiti majkama da se nesmetano uključe u svijet rada.“ (Ograjšek Gorenjak, 2022: 174). Također je bitno za napomenuti da se ovaj val feminizma trudi uključiti probleme i perspektive žena različitih klasa, rasa, nacionalnosti, ali i seksualne orijentacije (Ograjšek Gorenjak, 2022: 174 – 175). Međutim, Ograjšek Gorenjak (2022: 175) navodi da je upravo takva heterogenost dovela do niza sukoba unutar samog pokreta.

Treći val feminizma, kako navodi Hrvatska enciklopedija (2024), traje od oko 1980-ih do otprilike 2010. godine. Navodi se da se treći val feminizma u isto vrijeme obilježava i kao postfeminizam, i kao *power feminism* te da se ne može govoriti o jedinstvenom pokretu, već o nizu varijacija, dok dio ljudi pak zaključuje da im feminizam više nije potreban u suvremenom

društvu (Ograjšek Gorenjak, 2022: 181). Znaju se postaviti prema seksizmu i objektivizaciji, sposobne su voditi karijere, ali također i njeguju pozitivan stav prema seksualnosti i ženskoj ljepoti te natrag prisvajaju push-up grudnjake, štikle i šminku (Ograjšek Gorenjak, 2022: 181). Odbacuju razmišljanje u dihotomnim kategorijama, zanimaju se za varijacije i specifičnosti individualnog iskustva, a istovremeno nastoje razmišljati globalno i inkluzivno te osvijestiti razlike u kulturnim, klasnim, rasnim, vjerskim, seksualnim i onim karakteristikama koje se preklapaju sa spolom i rodom u kreiranju individualnog iskustva (Ograjšek Gorenjak, 2022: 181). Osnovni medij postaje internet, kreiraju se mrežne stranice, blogovi te se na taj način izgrađuje zajednički prostor povezivanja i širenja poruka (Ograjšek Gorenjak, 2022: 181). Također, „krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina feminističke ideje pronalaze put u akademski svijet, u novootvorene sveučilišne ženske i rodne studije te dobivaju više institucionalan karakter.“ (Ograjšek Gorenjak, 2022: 181) Na taj način, feminizam se udaljava od čistog aktivizma te se razvija pod utjecajem raznih teorija, od postmodernizma, postkolonijalizma, teorije dekonstrukcije Jacquesa Derride i slično, a kao središnja figura navodi se Judith Butler (Ograjšek Gorenjak, 2022: 181).

Posljednji val feminizma koji se, kao što smo već naveli, naziva *Hashtag feminism* prema nekim izvorima započinje 2008. godine, dok Ograjšek Gorenjak (2022: 189) navodi kako je započeo prije kojih desetak godina. Rast društvenih medija, kao što su Facebook, Twitter, Instagram, YouTube, Tumblr i slično, predstavljao je poticaj, uzrok i medij širenja novog vala feminizma (Ograjšek Gorenjak, 2022: 189). Pomoću društvenih mreža dobiva se širok prostor komunikacije u kojem se mogu širiti različita iskustva, ideje i mišljenja, ali i različiti kontakti s mnogim seksističkim sadržajima, komentarima i napadima (Ograjšek Gorenjak, 2022: 189). Ograjšek Gorenjak (2022: 189) navodi da upravo ovo upućuje kako su se predstavnice trećeg vala feminista požurile u optimističnim procjenama te da su feministički alati ipak potrebni u današnjem društvu. Međutim, ono što su društveni mediji također omogućili u današnjem društvu jest i širenje sve većeg broja ekstremnih slučajeva feminizma. Bao (2023: 607) analizirao je Weibo¹ objave koje su se doticale feminizma i feminističkog pokreta kako bi prikazao kako se feminizam doživljava u današnjem vremenu. Na samom kraju svojeg rada, prikazao je dva zaključka. Bao (2023: 607) navodi da je istodobno „raslo priznanje feminizma kao društvenog pokreta u usponu. Diferencijacija feminista i feminizma na temelju različitih atributa postala je sve češća, što je dovelo do nešto rjeđeg prikaza istih kao jedinstvene cjeline.“

¹ Kineski Twitter; najpopularnije mjesto za mikroblogiranje u zemlji (The New York Times: <https://www.nytimes.com/2018/11/19/fashion/china-social-media-weibo-wechat.html>. Preuzeto: 18.04.2024.)

(Bao, 2023: 607) Drugi se doticao toga da se svrha feminizma u objavama na Weibou često prikazivala kao težnja za privilegijama žena, a ne kao promicanje rodne ravnopravnosti (Bao, 2023: 607). Umjesto miroljubivih i umjerenih metoda, govorilo se da ovaj pokret koristi radikalne i nasilne metode; uz to feministice su se razlikovale na temelju različitih karakteristika, a ne toliko kao jedinstven fenomen (Bao, 2023: 607). Također, Bao (2023: 607) je uočio da je od 2019. do 2022. došlo do pomaka te da se veći naglasak stavlja na pristup koji feministice imaju, a ne na njihovu svrhu. Kao zaključak, Bao (2023: 608) navodi kako „rezultati ovog istraživanja sugeriraju da prikazi feminizma na društvenim mrežama mogu doživjeti značajne promjene u relativno kratkom razdoblju.“ (Bao, 2023: 608)

Također, Calder-Dawe i Gavey (2016: 18) analizirali su dva diskursa o feminizmu: razumni i nerazumni feminizam. Ono što su autori nazvali nerazumnim feminizmom, oslanja se na tvrdnje temeljene na ideologiji (Calder-Dawe i Gavey, 2016: 18). Feminizam i feministice predstavljane su kao ekstremne i fanatične, što dovodi do odbacivanja i potkopavanja feminističkog aktivizma (Calder-Dawe i Gavey, 2016: 18). Calder-Dawe i Gavey (2018: 18) navode da „povratne tvrdnje sudionica o pravednosti feminizma ovise o interakcijskom postignuću 'razumnog feminizma'.“ (Calder-Dawe i Gavey, 2016: 18)

Autori Hopkins-Doyle i suradnici (2024) proveli su istraživanje o mišljenjima muškaraca koji nisu pripadnici feminističkog pokreta o pripadnicima pokreta. Iz nekoliko istraživanja, autori su došli do podatka da su sudionici konzistentno smatrali kako feministkinje imaju negativan pogled na muškarce, no u stvarnosti to nije bila istina (Hopkins-Doyle et al, 2024: 28). Autori su ovim istraživanjem nastojali osvjetliti nešto zvano *mysandry myth* te razjasniti zašto muškarci smatraju da pripadnici feminističkog pokreta mrze muškarce ili djeluju protiv njih, tj. kako bi ih stavili u nepovoljan položaj. Navode da je jedan od razloga zašto dolazi do takvog mišljenja među muškarcima pogrešno tumačenje feminističkih diskursa (Hopkins-Doyle et al, 2024: 29). „Budući da se feministkinje moraju pozvati na poseban ženski identitet kako bi mobilizirale i podigle svijest, promatrači mogu zaključiti da vide muškarce i žene kao suštinski različite. Ova percepcija može pridonijeti tendenciji ljudi da vide feminizam, kao i druge oblike takozvane politike identiteta, kao "razdor" (...)“ (Hopkins-Doyle et al, 2024: 29) Autori stoga navode da feminizam muškarci tumače kao širenje neprijateljstva, a ne kao mehanizam kojim se pokušava poboljšati međugrupna povezanost (Hopkins-Doyle et al, 2024: 29). Međutim, autori također naglašavaju da postoje različite varijante feminističke ideologije. „Radikalni i kulturni feminizam bili su povezani sa smanjenom pozitivnošću prema

muškarcima. Unutar feminističkog pokreta postoji izražena ideološka i demografska heterogenost.“ (Hopkins-Doyle et al, 2024: 28)

Nakon predstavljanja feminizma, ali i načina na koji se feminizam prikazuje na društvenim mrežama, potrebno je razmotriti sve veću pojavu „toksičnoga maskuliniteta“, kao i *podcaste* muškaraca koji se nazivaju *alpha* muškarcima. Ovi *podcasti* bave se tematikom ljubavnih odnosa, odnosa između muškaraca i žena promičući seksističke i šovinističke stavove prema ženama. Medijski najekspoziranija osoba, svojevrsni simbol „toksičnoga maskuliniteta“ svakako je Andrew Tate.

2.2. Maskulinitet

Maskulinitet se shvaća kao skup praksi i normi povezanih s idejom muškarca i da netko bude muško, koje stoje u suprotnosti sa ženstvenošću i ženama (Waling, 2019: 2). Prije nego što se dotaknemo pojma „toksičnog maskuliniteta“, potrebno je dotaknuti se hegemonističkog maskuliniteta. Ovaj pojam skovan je oslanjajući se na marksistički feminizam i teorije kulturne hegemonije te „tvrdi da se muškarci mogu prikloniti, odbaciti ili se pokušati oduprijeti muškosti u vlastitom angažmanu s muškim identitetom.“ (Waling, 2019: 3) Autorica navodi da te radnje kasnije omogućuju muškarcima pristup razinama moći i statusu u društvu; oni koji se uspješno angažiraju imaju veću moć od onih koji se ne angažiraju, a ova moć se održava podčinjavanjem svega onoga što se smatra ženskim (Waling, 2019: 3).

„Toksični maskulinitet“, a ponekad i nazivan hegemonističkim, nezdravim ili tradicionalnim, relativno je novi pojam koji se koristi kako bi se opisale „toksične“ prakse maskuliniteta koje su rezultirale ne samo ugnjetavanjem žena, već i ugnjetavanjem muškaraca (Waling, 2019: 4). U suvremenoj kulturi riječ „toksično“ koristi se za opisivanje različitih društvenih interakcija, ali i okruženja za koje se veže niz karakteristika koje mogu utjecati na osobu ili grupu ljudi (Waling, 2019: 4). Waling (2019: 5) navodi da je pojam nastao „kao rezultat tvrdnje o jedinstvenom obliku muškosti i inzistiranja mitopoetskog pokreta da su muškarci i dječaci ljuti zbog povećane feminizacije koja im uskraćuje pristup njihovoj autentičnoj, dubokoj muškoj prirodi.“ (Waling, 2019: 5) Ovaj pojam je postao sveobuhvatan izraz kojim se koristi kada ljudi pričaju o užasnim djelima koje su muškarci počinili ili doživjeli od strane drugih muškaraca (Waling, 2019: 5).

S druge strane, navodi se pojam „zdravog maskuliniteta“ koji je usredotočen na poučavanje muškaraca i dječaka o odgovornostima koje imaju zato što su muškarci, ali također se i usmjerava na to da muškarci angažiraju svoje emocije, da održavaju emocionalne odnose sa

ženama, no i emocionalno ispunjavajuće odnose s drugim muškarcima (Waling, 2019: 5-6). Waling (2019: 6) navodi da ovaj pojam ima korijene u feminističkom podizanju svijesti; muškarci moraju odbaciti opresivne režime maskuliniteta kako bi podržali ravnopravnost među rodovima. „Zdravi maskulinitet“ kroz javne diskurse potiče dječake i muškarce da odbace problematična ponašanja te da na taj način poboljšaju sebe, ali da i na taj način podrže uklanjanje rodne nejednakosti (Waling, 2019: 6).

Važno je navesti da autorica smatra da upravo ove predodžbe o toksičnom i zdravom maskulinitetu reproduciraju nejednakost između spolova (Waling, 2019: 6). Waling (2019: 7) navodi pet načina na koje ova podjela utječe na reprodukciju nejednakosti među spolovima. Prvo, „korištenje izraza „toksični maskulinitet“ tumači se kao bolest koju su muškarci uhvatili, a ne nešto čime se mogu odlučiti aktivno baviti“. Drugo, „ne postoji konsenzus o tome što je „zdravi maskulinitet“ ili kako višestruki aspekti identiteta mogu zakomplicirati ovaj koncept“. Treće, „odbacuje vrijednost nekih konvencionalnih obilježja muškosti u odgovarajućim kontekstima“. Četvrto, „okrivljuje muškost kao jedinog pokretača muških problema“; i peto, „reproducira hijerarhiju u kojoj je muškost privilegirana nad ženstvenošću“ (Waling, 2019: 7). Također je važno navesti da diskurs o muškarcima pod prijetnjom kruži unutar muške *online* zajednice (tzv. *manosphere*²), a upravo takvi diskursi mobiliziraju maskulinističke skupine koje kasnije djeluju kao ulaz u desničarsku politiku (de Boise, 2019: 148). Zanimljiva je činjenica da antifeministički i desničarski aktivisti koji promiču diskurs „rat protiv muškaraca/maskuliniteta“ su isti aktivisti koji ignoriraju činjenice da su muškarci ti koji naude muškarcima (primjerice ubijajući druge muškarce ili šaljući ih u rat i slično) (de Boise, 2019: 148).

2.3. Andrew Tate i toksični maskulinitet

Andrew Tate internetska je ličnost. Prvi put se pojavio u javnosti kao natjecatelj u Big Brotheru (UK) 2016. godine, međutim bio je izbačen zbog viralnog videa koji uključuje napad na ženu (Sayogie et al. 2023: 2). Na društvenim mrežama, Tate je poznat po širenju i izražavanju mizoginih i patrijarhalnih stavova te kritiziranju žena. Upravo zbog ovakvih stavova, mnoge društvene mreže su mu blokirale račune kako više ne bi mogao stvarati sadržaje na njima (Sayogie et al. 2023: 2). Patrijarhat se definira kao sustav muške dominacije u kojem su žene ekonomski, društveno i političko potlačene (Sayogie et al. 2023: 4). Kao što Sayogie i

² „Web stranice i internetske grupe za raspravu koje se bave interesima i pravima muškaraca za razliku od prava žena, često povezanih s protivljenjem feminizmu ili nesklonošću ženama.“ (Cambridge Dictionary: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/manosphere>. Preuzeto: 19.04.2024.)

drugi autori (2023: 2) navode, društveni mediji su povezani s brojnim pozitivnim učincima, međutim, u slučaju Tatea, ali i njemu sličnih, dolazi do sve većeg širenja mizigonije i mržnje prema ženama koja kasnije može eskalirati do fizičkog zlostavljanja, ali i zločina iz mržnje. Pojava Andrew Tatea dala je „vjetar u leđa“ njemu sličnima te se broj mizigonijskih *podcasta* svakim danom sve više povećava.

2.4. Sociološke teorije

Potrebno je također objasniti nekoliko važnih socioloških teorija koje su se bavile rodom i spolom, ali i nejednakosti i odnosima dominacije između muškaraca i žena.

Jedno od najznačajnijih imena koje se spominje kada se govori o rodu i spolu jest Simone de Beauvoir. Bila je francuska književnica i filozofkinja, a njezino djelo *Drugi spol* analizira položaj žena na svim razinama, od fiziološke do društvene razine te objašnjava i prikazuje ženu kao „ono drugo“ u odnosu na muškarca (Hrvatska enciklopedija, 2024). Njezina najpoznatija rečenica „ženom se ne rađa, ženom se postaje“ prikazuje koliko društvo utječe na naše oblikovanje percepcije ženstvenosti. Ovdje je de Beauvoir razdvojila rod i spol, prikazujući spol kao biološku oznaku, dok rod nastaje kroz društveno oblikovanje osobe. Autorica je u djelu većinom usredotočena na postajanje ženom, međutim njezin uvid u oblikovanje roda kroz učenje i društvenu strukturu može se primijeniti i na tematiku ovog istraživanja. Kao što i sama autorica navodi, od djetinjstva se radi podjela na ono što je za dječake i ono što je za djevojčice, usauđujući u djecu razumijevanje što je to muško, a što je žensko. Beauvoir (2016: 189) navodi da se od malena djevojčice tretira s nježnošću, daju im se poljupci i zagrljaji, dok se s druge strane, dječacima to oduzima. „Malenom dječaku će se naprotiv zabraniti čak i koketnost. Njegovi zavodljivi manevri i gluma iritiraju. »Muškarac ne traži poljupce... Muškarac se ne gleda u zrcalo... Muškarac ne plače«, govori mu se. Žele mu da bude »mali čovjek«; potvrdu će od odraslih dobiti, ako se oslobodi od njih. Svidjet će se, ako ne ostavlja dojam da to želi.“ (Beauvoir, 2016: 189)

Beauvoir (2016: 194) objašnjava da se od prve godine života u ženama razvija osjećaj za ženstvenost te dolazi do sukoba između njezinog bivanja „onog drugog“ i njezine autonomne egzistencije. „Uči je se da se mora truditi svidjeti da bi se svidjela. Treba se pretvoriti u objekt; mora se dakle odreći svoje autonomije. Ophodi se s njom kao sa živom lutkom i uskraćuje joj se sloboda. Tako nastaje začarani krug; jer što će manje vježbati svoju slobodu da bi razumjela, pojmila i otkrila svijet koji je okružuje, to će manje izlaza naći u njemu, manje će se usuditi potvrditi kao subjekt. Kad bi je se u tome ohrabrivalo, mogla bi pokazati isto živahno veselje,

istu znatiželju, isti duh za inicijativu, istu odvažnost kao dječak.“ (Beauvoir, 2016: 194) S druge strane, dječake se ohrabruje da stvore svoju autonomnu egzistenciju; da igraju sport, da preziru djevojčice, da se penju na stabla, da budu glasni, da uče zadržavati suze, da preziru bol (Beauvoir, 2016: 194). Drugim riječima, isto kao što žena postaje „ono drugo“ kroz učenje i društvene norme, tako i muškarci uče što je to maskulinitet i koje su njihove „zadace“ u ovom društvu. Unatoč tome što su žene doživljavale opresiju češće i na višim razinama, ne smijemo zanemariti da patrijarhat i patrijarhalno učenje također šteti dječacima, a kasnije i muškarcima. Ono što se često u današnjem vremenu zaboravlja jest da feminizam nije borba između muškaraca i žena, već borba protiv sustava, protiv patrijarhata koji šteti oba spola, namećući im zahtjeve koje moraju ispuniti, ako hoće biti „pravi“ muškarci ili „prave“ žene.

Pierre Bourdieuova knjiga *Masculine domination* analizira Kabyle društvo, njihove načine funkcioniranja, ali i kako se u Kabyle društvu zajednica ponaša prema muškarcima, a kako prema ženama te koje su to njihove zadace. Autor objašnjava kako se dominacija muškosti u društvu nameće, ali i kako je podložna učinku onoga što on naziva simboličkim nasiljem; „blagim nasiljem neprimjetnim i nevidljivim čak i svojim žrtvama koje se najvećim dijelom vrši kroz čisto simboličke kanali komunikacije i spoznaje (točnije pogrešnog prepoznavanja), prepoznavanja ili čak osjećaja.“ (Bourdieu, 2002: 2) Kada promišljamo o muškoj dominaciji u našem društvu, Bourdieu (2002: 5) naglašava da se priklanjamo mišljenjima koja su izravan produkt te dominacije. Tri su institucije posredstvom kojih se reproducirala rodna podjela u društvu, a to su obitelj, crkva i obrazovni sustav; kroz ove institucije nameće se patrijarhalni pogled na svijet, rodna hijerarhija i rodne uloge. Ove institucije su prema Bourdieu ključne za nametanje i učenje rodni uloga te promoviranje muške dominacije. Za obitelj, Bourdieu navodi da je „nedvojbeno igrala najvažniju ulogu u reprodukciji muške dominacije i vizije muške linije. Tu se rano iskustvo spolne podjele rada i legitimnog predstavljanja te podjele, zajamčeno zakonom i upisano u jezik, nameće samo po sebi.“ (Bourdieu, 2002: 85) Ono što je bitno navesti jest da Bourdieu smatra da su rodne uloge društveno uvjetovane, tj. da su pretvorene u dispozicije koje tvore naš habitus³. „(...) paradoksalna logika muške dominacije i ženske podložnosti, koja se može, bez proturječja, opisati i kao spontana i kao iznuđena, ne može razumjeti sve dok se ne uzmu u obzir trajni učinci koje društveni poredak vrši na žene (i

³ „...obrazac praksi i predodžaba što ga svako društvo postupno ustrojava kod svojih pripadnika.“ (Hrvatska enciklopedija, 2024; habitus. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 30.4.2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/habitus>)

muškarce), da znači, dispozicije spontano usklađene s tim poretkom koji im nameće.“ (Bourdieu, 2002: 37-38)

Ono što muška dominacija konstruira jest sliku žena kao slabe same po sebi, ali i kao samo utjelovljenje slabosti. S druge strane, muškarce se prikazuje kao snažne, a maskulinitet se prikazuje kao ideal. Za Bourdieua (2002: 10-11) društveni poredak predstavlja simbolički stroj koji potvrđuje mušku dominaciju, ali i taj ideal muževnosti, kroz pojmove kao što je spolna podjela rada ili vrlo stroga raspodjela aktivnosti koje su dodijeljene svakom spolu. Također, navodi se da i sama maskulinizacija muškog tijela i feminizacija ženskog tijela nameće najosnovnije dispozicije koje dovode do rodni razlika, ali i do same dominacije muškosti (Bourdieu, 2002: 55-56). „Muška dominacija, koja žene konstituira kao simboličke objekte (...), ima za posljedicu njihovo držanje u trajnom stanju tjelesne nesigurnosti, točnije simboličke ovisnosti. (...) Od njih se očekuje da budu 'ženstvene', to jest, nasmijane, prijateljski raspoložene, pažljive, podložne, skromne, suzdržane, samozatajne. A ono što se naziva 'ženstvenošću' često nije ništa drugo nego oblik popustljivosti prema stvarnim ili pretpostavljenim muškim očekivanjima, (...)“ (Bourdieu, 2002: 66)

Kroz svoja djela, ali i svoju teoriju, Bourdieu također prikazuje kako društvena struktura nameće ljudima „ono što je muško“ i „ono što je žensko“. Kroz obitelj, crkvu i obrazovni sustav, ali primarno obitelj, nasljeđujemo dispozicije kojima se krećemo kroz svijet. Ove dispozicije tvore naš habitus; skup svih uvjerenja, vjerovanja i vrijednosti kojima se vodimo kroz život. Proučavajući Kabyle zajednicu, Bourdieu je uočio kako se to postavlja dominacija muškosti, ali i kako se rodne uloge nasljeđuju s koljena na koljeno zajedno s muškom dominacijom. Kao što smo spomenuli i kod Simone de Beauvoir, potrebno je sagledati koje to uloge društvo nameće muškarcima, a ne samo ženama.

Također je potrebno spomenuti Georg Simmela koji se je također u mnogim svojim djelima dotaknuo pitanja spola. Simmel je navodio dva principa koja se nadopunjuju u svijetu, a to je muški princip i ženski princip. U svojim esejima *Female Culture* i *The Relative and the Absolute in the Problem of Sexes* Simmel je objasnio dinamiku između muškaraca i žena te ova dva principa u svijetu. Witz (2001: 360) navodi kako se Simmel suprotstavlja naivnom gledištu da su društvene i kulturne institucije objektivne i neutralne, te ih povezuje s muževnošću. Drugim riječima, objektivnost je povezana s muževnošću te ne postoji neutralnost, već se sve određuje kroz prizmu muškosti. „Ovo naivno spajanje temelji se na povijesnim odnosima moći koji su logično izraženi u sudbonosnom dvojnog značenju pojma 'objektivnog'. S jedne strane,

čini se da je cilj čisto neutralna ideja, jednako udaljena od jednostranosti i muškarca i žene. S druge strane, cilj je također specifičan oblik postignuća koji odgovara izrazito muškom načinu postojanja.” (Simmel, 1984a: 72) Witz (2001: 361) ovdje navodi da „u nedostatku sigurnog ontološkog utemeljenja, kada shvatimo da je cilj muškarac, tada nesvjesno pristajemo na naivni relativistički dualizam prema kojem se žene mogu suditi ili vrednovati samo prema muškim standardima.“ (Witz, 2001: 361) Iz ovoga autorica navodi da proizlazi potreba da se iz „naivnog“ dualizma oblikuje „radikalni“ dualizam. Simmelov radikalni dualizam ima dvije komponente; na jednoj razini mu služi kao metodološko sredstvo kojim se koristi da razotkrije opasnosti „naivnog“ dualističkog razmišljanja za žene, dok s druge strane ovime se opisuje Simmelova ontologija roda – to je apsolutna dualnost, a ne relativni dualizam (Witz, 2001: 361). Kod Simmela, žena i muškarac su konfigurirani unutar njegove filozofske imaginacije, ali samo muškarac se može rekonfigurirati kao muški subjekt koji oživljava društveno (Witz, 2001: 359). „Ova duboka, radikalna dualistička ontologija načina muškog i ženskog bića, ukorijenjena u Simmelovom filozofskom, a ne sociološkom imaginariju, uokviruje cijelu njegovu raspravu o muškoj i ženskoj kulturi. Ideja muškosti kao oblika života utemeljena je na dubokom ontološkom smislu muškosti kao načina postojanja. Zapravo, nema 'življene' ženstvenosti jer žena ne može biti puna života niti stvarati forme. (...) Značenje muškog i ženskog zapisano je u metafizičkim sjenovitim zemljama Simmelove filozofske imaginacije. Samo se značenje maskuliniteta može upisati u Simmelovu sociološku imaginaciju. Žena kao ženstvenost ne može energizirati niti nastaniti krajolik društvenih i kulturnih oblika.“ (Witz, 2001: 363)

Proučavajući razne teorije koje su se bavile s tematikama poput maskuliniteta i feminizma, postavljamo temelj za vlastito istraživanje. Potrebno je imati na umu kako se feminizam mijenjao kroz godine, ali i na koji način se danas feminizam prikazuje na društvenim mrežama. Pojavom Andrew Tatea, znatno se pojačao mizigonijski narativ koji pokušava kontrirati feminističkom pokretu. Ovaj mizigonijski narativ, stavljajući se u *mainstream*, znatno utječe na mlade muškarce, osobito ako oni imaju iskrivljenu percepciju feminizma i feminista kao pokreta i ljudi koji mrze muškarce, bilo da je to od straha zbog gubitka moći ili zbog jednostavnog nerazumijevanja pokreta. Stoga je potrebno proučavajući ove pojmove, ali imajući i na umu Bourdieuovu, Beauvoirinu i Simmelovu teoriju, istražiti kako mladi muškarci doživljavaju feministički pokret, ali i koja je i postoji li uopće određena povezanost između percepcije feminističkog pokreta i osobnog osjećaja maskuliniteta.

3. Sugovornici i metodologija

Provedeno je kvalitativno istraživanje na uzorku od deset muških studenata. Milas (2005: 572) navodi da je osnovni cilj kvalitativne metode doći do opisa unutarnjih i osobnih iskustava grupe pojedinaca te na temelju toga doći do detaljnijeg opisa istraživane pojave. Kvalitativne metode omogućuju dublje razumijevanje pojave ili određenog iskustva grupe pojedinaca (Milas, 2005: 579). Neke od metoda koje pripadaju kvalitativnom načinu istraživanja su intervjui (fokus grupe ili dubinski intervjui), opažanje (bilo ono sa sudjelovanjem ili bez sudjelovanja) te nenametljive istraživačke metode (proučavanje arhivske građe, analiza sadržaja ili proučavanje fizičkih tragova) (Milas, 2005: 585).

Provodili su se polustrukturirani intervjui s pet studenata STEM područja (strojarstvo i informatički dizajn), te pet studenata društveno-humanističkog usmjerenja (sociologija, povijest/demografija dvopredmetni studij, povijest/nederlantistika dvopredmetni studij, sociologija/povijest nastavnički smjer). Uzorak je neprobabilistički, prigodni te je skupljen metodom snježne grude (*snowball* metodom). Istraživanje je provedeno u svrhu prijave na natječaj za Rektorovu nagradu Sveučilišta u Zagrebu, 2024. godine, te je provedeno prema načelima Etičkog povjerenstva Fakulteta hrvatskih studija.

Intervjui su većinom provedeni online, preko društvene mreže Discord koja nudi opciju video poziva s obzirom na to da su mnogi ispitanici zaposleni, izvan Zagreba, ili su ispitani u trenucima ispitnih rokova. Dva intervjua provedena su uživo u dvoranama Fakulteta hrvatskih studija. Trajanje intervjua bilo je predviđeno sat vremena, s tim što su s pojedinim ispitanicima intervjui trajali 20 i 30 minuta. Svi intervjui snimani su diktafonom na mobilnom uređaju istraživačice, koje je kasnije istraživačica transkribirala i kodirala u programu Atlas.ti. Intervjui su transkribirani od riječi do riječi, uz ispuštanje određenih zamuckivanja sugovornika.

Na samom početku intervjua, istraživačica se obvezala na povjerljivost podataka, objasnila je sugovornicima njihova prava odnosno da mogu u bilo kojemu trenutku odustati od istraživanja ili preskočiti određeno pitanje. Svim sugovornicima bio je poslan informativni obrazac prije početka istraživanja te su bili informirani o ciljevima istraživanja. Prije početka intervjua istraživačica ih je zamolila za usmenu suglasnost za pristanak na sudjelovanje u istraživanju. Audio snimke sačuvane su na mobilnom uređaju te na osobnom računalu istraživačice pod pseudonimom. U transkriptima imena sugovornika su zacrnjena radi povjerljivosti osobnih podataka. Sve audio snimke izbrisat će se nakon dodjele Rektorove nagrade, a kodovi intervjua nalaze se u tablici u prilogu rada.

3.1. Istraživačka pitanja

Intervjui i pitanja bili su podijeljena u četiri bloka, a svaki od njih je istraživao određeni aspekt potreban za uspostavu odnosa između osjećaja maskuliniteta i percepcije prema feminističkom pokretu. Prvi blok pitanja bavio se sugovornikovom percepcijom rodne ravnopravnosti i odnosa između muškaraca i žena:

1. Koje su za sugovornika ključne razlike između muškaraca i žena?
2. Kako bi sugovornici opisali svoju percepciju prema rodnoj ravnopravnosti i kako se ta percepcija razvijala tijekom vremena?
3. Kako bi sugovornici opisali svoju percepciju prema pitanjima kao što su jednakost plaća i prava žena? Kako ova percepcija utječe na njihovu percepciju maskuliniteta?
4. Mogu li sugovornici podijeliti primjere situacija u kojima su se osjećali izazvani ili potaknuti na razmišljanje o svojoj ulozi u promicanju rodne ravnopravnosti?

Drugi tematski blok ispitao je sugovornikov osobni osjećaj maskuliniteta te koje su, prema njihovom mišljenju, karakteristike koje se vežu uz maskulinitet, ali i kako percipiraju ulogu muškarca u društvu:

5. Što za sugovornike znači biti muškarac? Koje su to karakteristike muškarca i muževnosti?
6. Kako bi sugovornici opisali stereotipe o muškarcima u društvu i kako ti stereotipi utječu na njihovu percepciju maskuliniteta?
7. Jesu li svjesni ili primijetili promjene u percepciji i promociji različitih oblika maskuliniteta u medijima, kulturi i društvu općenito? Kako se osjećaju po pitanju toga?
8. Koliko je muška ranjivost prihvaćenija i razumljivija u današnjem društvu u usporedbi s prošlim vremenima? Zašto da ili zašto ne?
9. Kako doživljavaju promjene u tradicionalnim rodnim ulogama i kako te promjene utječu na njihovu percepciju maskuliniteta?

Treći blok pitanja ispitao je sugovornikovu percepciju prema feminizmu i feminističkom pokretu, ali i prema pripadnicima feminističkog pokreta:

10. Koje su njihove prve asocijacije kada netko za sebe kaže da je feminist? Što to za njih znači?
11. Što je za sugovornike feminizam?
12. Mogu li muškarci biti feministi? Objasnite.

13. Smatraju li se feministom? Ako ne, zašto?
14. Što za sugovornike znači biti feminist? (Ako je na prethodno pitanje odgovor da)
15. Jesu li ikada osjetili da ljudi imaju prema njima predrasude kada bi se nazvali feministom? (U slučaju da se smatraju feministom)

Posljednji tematski blok pitanja bavio se odnosom između sugovornikovog osobnog osjećaja maskuliniteta te percepcije feminističkog pokreta:

16. Ugrožava li feminizam i feministički pokret muškarce i njihov maskulinitet? Zašto ili zašto ne?
17. Postoji li konflikt između njihovog osobnog osjećaja maskuliniteta i feminističkih ideala? Zašto ili zašto ne?
18. Mogu li sugovornici podijeliti svoje mišljenje o tome kako bi muškarci mogli podržavati feminističke ciljeve i kako to može doprinijeti razvoju zdravijih oblika maskuliniteta?

Podaci dobiveni intervjuima kodirani su u kategorije prema navedenim blokovima. Analizirat ćemo ih prema njihovoj sličnosti ili njihovim različitostima u ovom radu.

3.2. Ciljevi istraživanja

U sklopu istraživačkih pitanja, možemo odrediti četiri glavna cilja našeg istraživanja.

Prvi cilj jest istražiti sugovornikovu percepciju prema rodnoj ravnopravnosti. U sklopu toga, cilj nam je istražiti kako se percepcija rodne ravnopravnosti mijenja tijekom vremena, ali i današnju percepciju sugovornika prema pitanjima kao što su jednakost plaća.

Drugi cilj našeg istraživanja jest istražiti subjektivno iskustvo maskuliniteta sugovornika. U sklopu ovog cilja, cilj nam je istražiti predrasude s kojima su se sugovornici susretali tijekom vremena te koje su to glavne vrijednosti koje oblikuju sugovornikovu percepciju maskuliniteta.

Treći cilj jest otkriti sugovornikove poglede na feministički pokret. U sklopu ovog cilja, kao podcilj nam je otkriti različite stavove i mišljenja muških studenata o feminističkom pokretu, ali i postoji li, prema sugovornikovom mišljenju, način da muškarci mogu sudjelovati u samom pokretu.

Četvrti i posljednji cilj jest uočiti povezanost između osobnog osjećaja maskuliniteta i stavova prema feminističkom pokretu. U sklopu toga, cilj nam je uočiti postoji li korelacija između doživljavanja maskuliniteta kod muških studenata i njihove percepcije prema

feminističkom pokretu. Uz to, podcilj je ispitati koje bi to sugovornici preporuke dali po pitanju maskuliniteta, ali i kako bi sam feministički pokret mogao uključiti muškarce.

4. Rezultati

Dobiveni rezultati prikazani su po pojedinim temama kako bi se odgovorilo na istraživačka pitanja te došlo do završnog zaključka. Prva tematika bavi se odnosima muškaraca i žena, što je za sugovornike ključna razlika između spolova, ali i kako oni doživljavaju rodnu ravnopravnost. Također, ispitalo se jesu li se sugovornici ikada susreli s nekim primjerima rodne neravnopravnosti u svojem životu, ali i koji su njihovi stavovi prema pitanjima kao što je jednakost plaća. Drugi tematski blok odnosi se na maskulinitet i što je za sugovornike muževno, ali i s kojim su se očekivanjima od strane društva te stereotipima susreli kroz život. Uz to, rezultati nam prikazuju primjedbe sugovornika na to kako se mijenja percepcija maskuliniteta u medijima, ali i koliko je muška ranjivost danas prihvaćena. Također ćemo kroz rezultate spoznati kako doživljavaju promjene u tradicionalnim rodnim ulogama. Nadalje, uvidjet ćemo percepciju feminizma i feminista danas, ali i kako definiraju feminizam, tj. što bi feminizam po njihovom mišljenju trebao biti. Uvidjet ćemo odgovore na pitanja mogu li muškarci biti feministi, jesu li ispitanici feministi i na koji način doprinose održavanju rodne ravnopravnosti, ali i jesu li se ikada susreli s predrasudama kada su aktivno zagovarali ženska prava u društvu. Zadnja tematika odnosi se na povezanost između osjećaja maskuliniteta i feminističkih ideala; dobili smo sugovornikove odgovore na pitanja utječe li feminizam na muževnost i ugrožava li ju.

4. 1. Rodna ravnopravnost

U ovom tematskom bloku željeli smo proučiti kakva su njihova viđenja na rodnu ravnopravnost, što je to za njih i je li postignuta u današnjem društvu. Proučavajući većinu sugovornikovih mišljenja, možemo uočiti da smatraju kako ona prava rodna ravnopravnost još uvijek nije postignuta. Kada su objašnjavali kako se njihov stav prema ravnopravnosti mijenjao kroz godine, većina je navela da ih prije to nije baš zanimalo ili su smatrali da su muškarci superiorniji spol te da se taj pogled mijenjao kroz vrijeme.

„(...) mislim da još nismo u stadiju gdje je potpuna ravnopravnost postignuta...“
(STEM1)

Na pitanja o rodnoj ravnopravnosti, i njihovo viđenje rodne ravnopravnosti, STEM1 smatra da prava rodna ravnopravnost još uvijek nije postignuta. Kao objašnjenje zašto, sugovornik u intervjuu navodi primjer da se prema ženama još uvijek ne odnose ravnopravno kada se radi o trudnoći i porodiljnom dopustu.

„(...) sada, smatram da u nekim segmentima smo, na primjer, ravnopravni, dok... Mislim uvijek ima kod pojedinaca onih predrasuda i to, ali smatram da, po mom viđenju, da je dosta sada zastupljena ta rodna ravnopravnost i da se jednako odnose i prema muškarcima i prema ženama (...)“ (STEM2)

Za razliku od STEM1, STEM 2 smatra da iako postoje situacije u kojima se ljudi vode predrasudama, bilo prema muškarcima, bilo prema ženama, da ipak rodna ravnopravnost jest široko zastupljena.

„(...) danas vjerujem da to dosta ljudi iskorištava. Ima tu dosta primjera. Ne mora samo biti na poslu, imaju i u sudstvu. Recimo, bilo je ono... Sa Johnny Deppom. (...) Što se tiče rodne ravnopravnosti... Ja mislim da smo sigurno u boljem pogledu nego prije.“ (STEM3)

STEM3 također smatra da je danas ravnopravnost između muškaraca i žena postignuta, pa čak i da se ta ravnopravnost iskorištava u mnogim slučajevima. Kao primjer navodi slučaj s Johnny Deppom i Amber Heard, kada su optužili Johnnyja Deppa da je provodio nasilje nad Amber Heard, dok je situacija bila obrnuta.

„Neko mišljenje je o tome, nemam, nemam toliko probleme sa ravnopravnosti, (...) Ovisno o tome kakvu bi priču čuo, s čije strane, ovisno o tome tako bi mi bila reakcija. Generalno nemam ništa protiv, ali znalo bi se desiti da čujem neke stvari i onda pomislim „možda to nije bila tako dobra ideja“.“ (STEM4)

„Prije (...) sam sve nekako razmišljao da, oke, rodna ravnopravnost, to je kak treba bit, muškarci žene jednaki, nema nikakvih razloga za nejednakošću. Onda kad sam čuo za neke pokrete za rodnu ravnopravnost, ovisno kakvi su, kak su bili predstavljeni u pozitivnom ili negativnom kontekstu ili ovisno o tome na koji način se htjela poslat poruka o važnosti rodne ravnopravnosti (...) i dalje naravno smatram da je to, ono, obaveza zapravo današnjeg društva, ali ne slažem se sa nekim postavkama pokreta rodni ravnopravnosti (...)“ (DHZ3)

STEM4 nema problem s rodnom ravnopravnosti, međutim njegova percepcija se mijenja ovisno iz kojeg izvora čuje informacije i kakvu priču čuje. Vezano za diskurs koji se provlači u medijima i način na koji se rodna ravnopravnost u javnosti prikazuje, i DHZ3 navodi da se njegova percepcija ovog pojma mijenjala. Vrlo je to važno uočiti s obzirom na to da društveni

mediji, ali i drugi medijski kanali imaju veliku ulogu u stvaranju određenog narativa koji se predstavlja široj javnosti.

„Znači (...) rodna ravnopravnost, (...) kad sam ja bio ono, ajmo reć klinac, (...), nije to bila neka borba između, između muškaraca i žena ono, mi sad ko da vodimo neki rat (...) prije ja nisam vidio, prije ne znam, ajmo reć deset godina da je bilo, da je bilo ovolikog antagonizma između muškaraca i žena (...)“ (DHZ5)

DHZ5 također uočava promjenu diskursa u medijskom svijetu koji su spominjali i DHZ3 i STEM4. Poklapajući se s njihovim citatima, DHZ5 navodi da je danas rodna ravnopravnost zapravo prikazana kao borba između muškaraca i žena, te da se može uočiti značajan antagonizam između spolova.

Većina sugovornika smatra da rodne ravnopravnosti još danas nema u punom smislu te riječi. Tri sugovornika nemaju nekakvo specifično mišljenje o tome, dok se kod osam od deset sugovornika percepcija o rodnoj ravnopravnosti mijenjala tijekom vremena, kako su nailazili na nove informacije kroz školu, studiranje i odrastanje. Mnogi sugovornici navode da o rodnoj ravnopravnosti isprva nisu toliko razmišljali, ali da se kroz vrijeme mijenjala svijest o tom pojmu, ali i ono što taj pojam predstavlja. Međutim, bitno je zaključiti da većina sugovornika smatra kako prava rodna ravnopravnost nije još uvijek postignuta u punom smislu te riječi.

4. 1. 1. Razlike između muškaraca i žena

Što se tiče osnovnih razlika između muškaraca i žena, većina sugovornika prvo navodi osnovne razlike kao što su biologija i fizički izgled. Devet od deset sugovornika navodi kako se muškarci i žene razlikuju po načinu iskazivanja emocija i načinu razmišljanja; muškarce se naziva dosta racionalnima dok se žene naziva emotivnijima. Jedini sugovornik koji ne spominje tu razliku u emocijama jest STEM5 koji smatra da emocije te način reakcije na različite pojave ovise od osobe do osobe. Ovo će biti vrlo važan aspekt koji ćemo kasnije detaljnije razraditi.

„(...) spol ko spol, generalno građa tijela i... Ne znam, čak bi reko i oblik ponašanja, i način razmišljanja u većini stvari. (...)dosta, na primjer, žena se više ponaša na emocionalno i više se oslanjaju na, na emocije i daju im veću važnost nego muškarci, na primjer. I dok, muškarci će više... Ajmo reć, ić više na razmišljanje i tak neku logičku stranu.“ (STEM2)

„(...) čini mi se da što se tiče žena više je tu emocija, u nekim segmentima, dok kod muškaraca, čini mi se da je tu više racionalnost, u tom nekom ajmo reć segmentu što se tiče, jel.“ (DHZ1)

Upravo ono što smo spomenuli može se uočiti iz odgovora DHZ1 i STEM2; osim bioloških karakteristika koje su vrlo vidljive, sugovornici se koncentriraju na emocije. Smatraju da dok se žene kroz svijet kreću vođene emocijama, muškarcima je primarno nit vodilja racionalnost i logičnost.

„Pa prije svega fizički izgled, način razmišljanja, uh... Žene su po mom mišljenju emotivnije za razliku od muškarca, mislim... Muškarci jesu emotivni, ali oni, oni to ne iskazuju javno kao što to žene iskazuju. Dalje je fizička snaga, muškarci su jači fizički, za razliku od žena i imaju jednostavno drugačija zanimanja.“ (DHZ4)

„One najvidljivije razlike su biološke, (...) muškarce se uči više da budu, da manje osjećaju prema van, dok, dok se žene više potiče da iskazuju osjećaje prema van nego da drže stvari u sebi, i to se smatra zapravo onak, ženstvenim ili muževnim ponašanjem, da ako muškarci ne znam plaću il tak nešt, to nije baš gledano dobro u društvu, iako se sad to već pomalo počinje mijenjat donekle (...)“ (DHZ5)

Na emocije i izražavanje emocija također se osvrću i DHZ4 i DHZ5. Oba sugovornika smatraju da muškarci izražavaju svoje emocije na drugačiji način od žena. Kao što DHZ5 navodi, muškarci svoje emocije osjećaju „iznutra“, tj. zadržavaju ih u sebi, a to je upravo i potaknuto od strane društva. S druge strane, žene su potaknute izražavati svoje emocije „na van“, tj. prikazati ih i javno ih izraziti.

„Osim u spolu i fizičkim nekakvim, kako bi rekli, elementima koje baš dosta utječu na to kako bi žena mogla funkcionirati od muškarca ili obrnuto. Mislim, po načinu razmišljanja se razlikujemo. (...) Ja bih rekao da nisu svi poslovi stvoreni za oba spola jednako. (...) Neke poslove, baš se vidi, nije to zbog, zato što je žena manje bitna, možda, nego zato što je tako građen muškarac.“ (STEM3)

STEM3 ističe i problem posla. Za njega nisu svi poslovi za sve, i to ne zato što je žena manje bitna od muškarca, nego upravo zbog fizičkih karakteristika i razlika između spolova. Osim toga, sugovornik navodi da se razlikujemo u načinu razmišljanja, ali i po načinu funkcioniranja općenito.

„(...) ključne razlike između muškaraca i žena... A nekoliko ih je, ali mislim uglavnom su fizičke. Tipa jači, jel sad razlika u snazi i u biološkoj funkciji, odnosno da žene mogu roditi, muškarci ne mogu. I... druge potrebne stvari koje idu uz to, jel... A osim toga smo više manje jednaki. (...)“ (STEM5)

Zanimljivo je proučiti odgovor STEM5, koji smatra da jedino po čemu se razlikujemo jest po fizičkim i biološkim funkcijama, ali da smo u svemu ostalom više manje jednaki. Sugovornik u intervjuu navodi da, što se tiče pitanja emocija, ima većih oscilacija u emocijama kod žena, ali da to sve ovisi od osobe do osobe te da nije nužno samo karakteristika ženskog spola da je emotivniji.

4. 1. 2. Razlike u plaćama

Kada se govori o razlikama u plaćama, većina sugovornika smatra da bi plaće trebale biti jednake ako je jednak trud uložen u posao, ali i ako rade na jednakim pozicijama. Određeni sugovornici pozivaju se na razliku u fizičkim karakteristikama između muškaraca i žena, objašnjavajući na taj način da muškarci i žene ponekad ne mogu odraditi isti posao na jednak način. Na taj način objašnjavaju da razlike ili jednakost plaća, ne među spolovima, već među ljudima treba postojati na temelju napretka i performanse posla.

„(...) uopće se kod plaća ne treba gledati na spol nego na koliko je netko sposoban odraditi taj posao. (...) znači smatram da, ako sad, na primjer, recimo, teoretski čisti primjer ako uzmemo zidara, uzmemo i stavimo muškarca i ženu na isto mjesto zidara da će u većini slučajeva muškarac zaslužiti veću plaću na primjer, jer on može postaviti više cigli od žene, (...) samo zbog fizičke građe, jel, tako je realno fiziologija...“ (STEM2)

„(...) smatram da jednakost plaća bi trebala biti dokle god je jednakost isto truda uložena (...), znači bilo muško bilo žensko ako ne radi posao dobro ne može osoba očekivat da će imat jednaku plaću ako nema jednaki performans.“ (DHZ1)

Ono što smo već rekli u uvodu ovog poglavlja možemo uočiti i u ova dva citata; sugovornici DHZ1 i STEM2 najviše ističu performansu i sposobnost obavljanja određenog posla. Oba sugovornika smatraju da jednakost plaća treba postojati, ali da također treba voditi računa koliku performansu i koliku sposobnost osoba ima za određeni posao. Drugim riječima, ako je osoba sposobnija odraditi bolji posao od neke druge, bilo da se radi o muškarcu ili ženi, ta osoba bi trebala biti plaćena više od druge osobe.

„Znači, u privatnom sektoru jednostavno dobiš plaću onolku koliko vrijediš, (...) u državnim firmama nije tak, al to je iz razloga šta žene i dalje češće rade one poslove koji su manje plaćeni, u državnim službama. Tipa tajnice na šalterima, ove čistačice, i takve stvari.“ (DHZ5)

DHZ5 ističe razlike između privatnog i državnog sektora. Dok je u privatnom sektoru situacija da ljudi zarade onoliko koliko vrijede, u državnom sektoru je situacija malo drugačija. DHZ5 navodi da, s obzirom na to da su žene još uvijek češće na manje plaćenim poslovima, dolazi do nejednakosti plaća. Međutim, navodi da nikada nije proučavao podatke o plaćama kada se radi o muškarcima i ženama na istim pozicijama te da nije siguran kolika bi tu diskrepancija bila.

„definitivno na istoj poziciji bi trebali bit jednako plaćeno s obzirom da radi se isti posao. (...) na primjer u zadnje vrijeme kad se gleda da nije jednakost plaća čisto radi porođiljnog ili nečega to mislim da nema smisla, čisto zato što (...) nema smisla jer onda negativno utječemo na populaciju, odnosno, na generaciju, samnjit će se rodnost i sve ostalo što se sad dešava na primjer.“ (STEM5)

„(...) ne vidim zašto bi neko bio plaćen drugačije. Odnosno ako radimo isti posao, zašto bi ja, koje je to moje pravo da ja imam veću plaću od recimo žene. Tako da se apsolutno zalažem za to i smatram da i muškarci i žene moraju imat jednaku plaću (...)“ (DHZ2)

STEM5 i DHZ2 zalažu se u potpunosti za jednake plaće; STEM5 navodi da bi i muškarci i žene trebali biti jednako plaćeni, ako rade isti posao. No, također navodi da ova nejednakost u plaćama, ali i nepovoljna situacije kada govorimo o porođiljnom dopusta utječu na smanjenje rađanja. Drugim riječima, manje plaće općenito te porođiljni dopusti, utječu na ženinu odluku o rađanju djece odnosno mogu negativno utjecati na demografsku politiku.

„(...) ja ne znam iskreno zašto se žene bore za jednake plaće jer ne vjerujem da žene nemaju iste plaće kao muškarci. To mi jednostavno (...) nema smisla. Tipa evo sad, ovdje se implicira da, jel, žene manje zarađuju od muškaraca za isti posao. Zašto bi itko zapošljavao muškarca ako njih treba platiti više? Za bilo što.“ (STEM4)

S druge strane, STEM4 ima malo drugačiji pogled na cijelu situaciju. Sugovornik smatra da nejednakost plaća ne postoji te ne vjeruje da postoje slučajevi da žene imaju manje plaće od muškaraca. Kao razlog tome navodi da bi onda poslodavci više zapošljavali žene nego muškarce, s obzirom na to da ih mogu manje platiti.

4. 1. 3. Situacije rodne neravnopravnosti

Na pitanje jesu li se susreli sa situacijom u kojoj su uočili rodnu neravnopravnost koja ih je možda potaknula na razmišljanje o njihovoj ulozi u promicanju rodne ravnopravnosti, većina sugovornika je odgovorila da nisu. Tek nekoliko sugovornika navodi da su se susreli s manjim slučajevima rodne neravnopravnosti, kao primjerice određeni komentari koje bi čuli bilo od članova obitelji ili prijatelja.

„Pa mislim da još nisam došao do takve situacije, a i da jesam, iskreno, nisam je upamtio.“ (STEM1)

„Ne mogu nikada reći da sam se osjećao u bilo kakvoj situaciji, bilo kakav scenarij da se je odvio, da sam se osjećao „a ovdje je djevojka bila potlačena zato što je djevojka“ ne... Ono... Zna se da cura bude potlačena, neću ja to negirat, ali nikad nisam doživio baš da bude samo zato što je cura.“ (STEM4)

Kao i većina sugovornika, STEM1 i STEM4 navode kako se nikada nisu susreli sa situacijama da su žene potlačene samo zato što su žene.

„(...) nisam puno se susreo s time, al ne znam, ako bi netko od prijatelja, poznanika nešto u tom smislu krenuo pričat, al uglavnom je to bilo zezancija, nije to ništa bilo ozbiljno, stvarno ne mogu reć da sam naišo stvarno na nekoga ko je možda imo totalno drugačije viđenje od mene što se toga tiče.“ (DHZ3)

S druge strane, DHZ3 navodi da, iako se nije puno susreo sa situacijama da je netko bio potlačen samo zbog toga što je žena, navodi da bi bilo situacija kada bi netko od prijatelja ili poznanika krenuo pričati nešto u tom kontekstu, doduše kroz šalu. Međutim, također navodi da nekih većih situacija ili događaja u tom kontekstu nije bilo.

„Svaki put kada je trebalo bit neko mjerenje gdje je zahtjevalo neku snagu ili pomicanje nekih većih predmeta uvijek se reklo nećemo sada cure u srednjoj školi ili na fakultetu kolegice s time, neg kad dođe neko muški pa... ono... jedino to se sjećam, ali opet to mi je donekle i bilo opravdano jer, uhh, to su bili teški strojevi za pokretanje i kolegice koje su tada bile prisutne zbilja bi se jako mučile...“ (STEM2)

Razgovarajući o rodnoj neravnopravnosti, STEM2 također navodi da se ne može sjetiti postoji li situacija u kojoj je uočio rodnu neravnopravnost. Međutim, objašnjava situacije na fakultetu, kada se čekalo da muški kolege dođu kako bi rukovali strojevima. STEM2 objašnjava

da mu je to opravdano jer se radilo o vrlo teškim strojevima za pokrenuti te smatra da bi se kolegice mučile pokrenuti to.

„Pa bilo je par slučajeva gdje sam primijetio gdje muški, pripadnici nekih obitelji i to iskazuju, putem ne baš lijepih gesta tko je ko u vezi, tko je gdje kao “Znaj svoje mjesto” i to (...).“ (DHZ1)

DHZ1 navodi da jedina situacija u kojoj je imao doticaj s rodnom neravnopravnosti jest kada su muški članovi obitelji iskazivali tko je tko u vezi. Sugovornik u intervjuu navodi da, čak i kada bi se pobunio protiv takvog načina, smatrali bi ga premladim da razumije.

4. 2. Maskulinitet

Drugi tematski blok bavio se temom maskuliniteta, ispitujući što je muževno za sugovornike, ali i s kojim su se očekivanjima od strane društva susreli. Zanimalo nas je također kako je muška ranjivost doživljenja od strane društva danas: je li danas prihvaćeno da i muškarci izražavaju jasno i glasno svoje emocije ili je to još uvijek tabu-tema. Važno nam je bilo ispitati kako oni doživljavaju promjene u današnjoj percepciji maskuliniteta i muškaraca u medijima, ali i koje je njihovo mišljenje o promjenama u tradicionalnim rodnim ulogama.

Na pitanja koja istražuju što je muškarac i muževnost za njih, dobili smo poprilično slične odgovore. Većina sugovornika navodi da je za muškarca bitna snaga; bilo fizička, bilo mentalna, ali također da je potrebno da omoguće svojoj obitelji i zajednici sve što im je potrebno. Također, se slažu oko činjenice da muškarac treba biti taj koji će zaštititi i brinuti se o svojoj obitelji. Mnogi sugovornici se pozivaju na stereotip o tome da muškarci ne bi trebali izražavati emocije te da bi trebali stoički izdržati svaku emocionalnu situaciju. Neki od sugovornika se slažu s tom tvrdnjom, dok drugi smatraju da to nije potrebno da osoba bude muškarac.

„(...) odgojen sam (...) da budem ko džentelmen, znači, da poštujem sve. I suprotni spol i svoj spol. (...) Da provideaš. (...) Trebalo bi biti da su muškarci... Da se ne boje iskazat svoje osjećaje, ali nije tak, neg je ovo drugo. (...) ne bi trebalo bit da se bojimo iskazat osjećaje. (...) Ideja je da ne bi trebao suzdržavat. Mislim, ovisno o situaciji, ali, što oću reći je tipa primjer to... Ne znam, sa tom tugom ili nešto, da se jednostavno ne boji pustit suzu.“ (STEM1)

„(...) za mene znači bit muškarac danas, znati pokazati emocije, znači znati pokazati da ti je nešto bitno i da ti je do nečega stalo. Za mene muškarac znači da si odan, da si

iskren, da si pošten... I da ćeš pokazat kad ti do nečeg, kad ti nešto znači. Da nećeš lako odustajati, znači da ćeš se boriti, da ćeš biti ustrajan i da ćeš se truditi ne samo da tebi bude bolje, nego i ljudima koji te okružuju, da njima također bude bolje.“ (DHZ2)

Na pitanje što je za njih muškarac, STEM1 i DHZ2 navode da je muškarac osoba koja se ne bi trebala bojati iskazat osjećaje. Međutim, vidjet ćemo kasnije u radu da je najčešće spominjan stereotip taj da muškarci moraju zadržavati svoje osjećaje za sebe i nikada ih ne pokazivati javno. DHZ2 također navodi da je za njega muškarac onaj koji može pokazati kada mu je stalo do nečega, ali i osoba koja ne odustaje lako.

„(...) za mene bit muškarac je prije, prije svega ljubiti, to je prvo i dalje on, on treba, braniti one koji su najslabiji u društvu, a to su najčešće žene i djeca.“ (DHZ4)

„Za mene muškarac, (...), znači biti relativno stoičan, u smislu ne pokazivat emocije malo, bit skrbnik za nešto, bit dovoljno jak i tako se odupriet nečemu, i priskrbit ono što treba... Jednostavno biti za, ovaj, koristan društvu i okolini u kojoj se nalazi. (...) Čisto vjerujem da ne treba kao muškarac biti vjerojatno tako, pod navodnicima jak, ali u smislu se svodi na isto, da se brine o nekome ili nečemu, onda sa tim nema veze tko je to.“ (STEM5)

Dok za DHZ4 glavna je karakteristika muškarca da ljubi i brani one najslabije u društvu, STEM5 navodi da je za njega najvažnija karakteristika muškarca da bude koristan društvu i okolini u kojoj se nalazi. No, i STEM5 navodi da se muškarac treba brinuti o nekome ili nečemu, ali i da treba biti relativno stoičan i ne pokazivati pretjerano emocije. Oba sugovornika se slažu da je jedna od važnih karakteristika muškarca da bude skrbnik.

„Pa na primjer, neka fizička spremnost... Smatram da to je jedno od najviše što odlikuje muškarca i neka sposobnost da se zna zauzet za sebe, da zna biti primjeren u društvu, da se generalno, ono, zna ponašati i neka samokontrola opet... (...) treba se znat prihvatit emocije, al ih opet treba znat kontrolirat jel ako reagiramo na svaku emociju bez kontrole to nas vraća ko neke primete, ko najobičnije životinje.“ (STEM2)

„Mora bit malo čvršći, zato što bi... Ne mora on nužno voditi zajednicu, ali on bi trebao biti tu, da potpora svoje obitelji. (...) Trebao bi naravno radit. (...) Mora brinut o sebi. (...) Prvo, mora neke osnovne stvari znat, tipa ono oko elektronike, elektrotehnike. Tipa, bar auto si popraviti, neke stvari. Bar bicikl, ako ne auto, bar se raspitat. Mora pazit o sebi, što znači vježbat svoje tijelo, sad to ne znači ić u gym i pit proteine, steroida, ali

ono (...) malo jogginga. (...) Jer zato što u zdravom tijelu zdrav duh. I onda vidiš kako je razmišljao bolje. (...) Mora bit u mogućnosti svoju zajednicu zadovoljit na svaki način koji ona to želi. Znači, ako želi dijete novi bicikl, dobit će ga. (...) I financijski i emotivno. Sve. Mora bit tu ko oslonac.“ (STEM3)

Ono što možemo uočiti da je zajedničko STEM3 i STEM2 jest činjenica da se oboje pozivaju na fizičku spremnost muškarca. Za STEM2 muškarac je osoba koja nije samo fizički spremna, ali ima i kontrolu nad svojim emocijama. Ne boji ih se izraziti, no zna ih kontrolirati. S druge strane, na pitanje što je za njega muškarac, STEM3 navodi da muškarac mora biti potpora svojoj obitelji, mora biti fizički spreman, ali mora i financijski i emotivno omogućiti sve svojoj obitelji.

4. 2. 1. Očekivanja od društva

Na pitanja koja se tiču stereotipa o muškarcima i što je to muževno, većina ispitanika navela je očekivanja njihove fizičke spremnosti, ali i očekivanja da je muškarac taj koji će omogućiti sve svojoj obitelji. Bitno je istaknuti i da su se svi složili kako društvo od muškarca očekuje da potiskuje osjećaje ili ih pokazuje kada je sam. To je jedan od najčešćih stereotipa koji sugovornici objašnjavaju; da muškarci svoje emocije moraju zadržati za sebe.

„Muškarac treba provideat za svoju obitelj, on treba bit, ono borben za nju, (...) na poslu, tipa da uvijek teži ka boljem jer ne radi samo za sebe nego i za svoje. Onda opet ima i stvar sa... Fizičkom snagom, spremnosti. (...) Normalno, moraju se kriti osjećaji, ne smije se vidjet da muškarac plače, (...) Na primjer za ljutnju i to, nekako više, (...) Vidljivo budemo ljući, na primjer. (...) Znači na nama je ono, ko neki stereotip da smo uvijek... da potišćemo i onda to ispuštamo kad smo sami.“ (STEM1)

“(...) uči nas da budemo, moraš bit ono provider, znači moraš provideat, moraš zaštitit ženu ako je imaš, ili bilo kojeg, bilo kog slabog, i moraš ne toliko pokazivat osjećaje. (...)“ (DHZ5)

„Pa od muškarca se definitivno očekuje da omogući. (...), muškarcu se zahtjeva disciplina, zahtjeva se ta neka racionalnost zahtjeva se da, omogući za obitelj i, to su neki stereotipi gdje on jednostavno treba, očekuje se neka snaga isto iz njega, (...) za muškarce isto se očekuje da kao je okružen ženama (...)“ (DHZ1)

Kao što smo i spomenuli već, DHZ5, STEM1 i DHZ1 navode da su najčešći stereotipi ti da muškarac mora omogućiti sve svojoj obitelji, da mora biti fizički spreman zaštititi svoju

obitelj, ali i da se osjećaji moraju kriti. Uz to, DHZ1 navodi da se od muškarca također zahtjeva i određena doza racionalnosti i disciplina, što druga dva sugovornika ne spominju.

„Neki stereotipi koji meni padaju na pamet bi bili to, da muškarac nije ono to ako nema toliko i toliko tona mišića, ako nije... ne znam, ako nije neki sportaš i to, ne znam... s tim se baš i ne slažem jel vidio sam, po mom vidio sam ljude koji su ispali puno veći muškarci, a realno može ih, mislim iz šale se kaže da ih može vjetar otpuhat, nego sada neki mišićavi, koji ono, ne mogu proć kroz vrata, kak bi se reklo... (...)Pa, na primjer, isto to da nemaju emocije, da moraju sve emocije zalomit i to.“ (STEM2)

STEM2 također navodi fizičku spremu kao ključan stereotip s kojim se susreo kroz život. Također navodi u intervjuu da takvi stereotipi ne utječu na njega osobno, ali da je mogao primijetiti kako su ti stereotipi iskrivili sliku drugim muškarcima o njima samima. Uz to, navodi još jedan od vrlo popularnih stereotipa, a to je taj da muškarac ne smije pokazivati emocije.

„Na primjer da se netko treba brinut o nekom, naravno da će to, naravno da mi je to u redu dio društveni, ali isto tako mislim da nije korisno za društvo da, da smanji, ne znam muške osjećaje ili nešto tog tipa, jer čisto dovodi do većeg broja samoubistava i depresije i takvih stvari.“ (STEM5)

S druge strane, STEM5 također navodi i jedan pozitivan stereotip s kojim se susreo, a to je očekivanje od muškarca da skrbi o nekome. Navodi da je to njemu u redu, međutim da su stereotipi koji se postavljaju pred muškarce, a vezani su uz emocija vrlo štetni, pa čak i dovode do sve većih mentalnih poremećaja i stopa samoubojstva.

4. 2. 2. Percepcija i promocija maskuliniteta u medijima

U ovom tematskom bloku zanimalo nas je jesu li sugovornici uočili promjene u percepciji i promociji maskuliniteta u medijima, bilo u lošem ili dobrom kontekstu. Većina ispitanika, kao što ćemo i vidjeti u navedenim citatima, dotaknula se Andrew Tatea kao glavnog predstavnika onoga što se danas naziva toksični maskulinitet. Također, mnogi sugovornici su se dotaknuli filmova i serija koje sve više na neki način promoviraju mušku ranjivost te pokušavaju normalizirati iskazivanje osjećaja kod muškaraca.

„(...) najnoviji, pod navodnicima, slučaj je ovo (...) sa Andrew Tateom i to sve sad kako je povuklo taj neki tip toksičnog maskuliniteta, znači da... Muškarac mora bit bezobrazan, da mora... Ne znam, da ne poštuje druge, da stalno misli za sebe i te takve

stvari. (...) gadi mi se to. (...) neka osoba kao što je Andrew Tate koji zna pričati, lako navede svakoga, a mi smo takvi kakvi jesmo danas, s tim svim socijalnim medijima i svime, tako da smo iskorišteni. (...)“ (STEM1)

„Definitivno sad, pogotovo mladi muškarci, (...) traže neku očinsku figuru, ajmo reć u... Na, na internetu, ili, ili negdje gdje ju po meni ne bi trebali tražit. (...) Imaš ono, Andrew Tatea recimo što je, grozno, meni, meni je to grozno da takvi likovi narcisoidni govore ljudima šta, govore mladim muškarcima šta bi trebali radit, jer to je problem, kad nemaš očinsku figuru, pravu očinsku figuru, onu figuru koja je, ono, koja će te učit nekim vrijednostima muškaraca kakvi bi trebali bit, a to je dosljednost, (...), pa pažnja, pažljivosti i takve neke stvari, onda ćeš se zakačit na Tatea (...) Imaš ono, hrpu filmova (...) di je prihvaćeno da muškarci ono, (...) i govore osobama koje vole da ih vole, plaču, (...)“ (DHZ5)

Možemo uočiti da je ime Andrew Tate ono koje se spominje kada se priča o promjeni u promociji maskuliniteta u medijima. Oba ispitanika navode da se ne slažu s Tateovim stajalištima. DHZ5 smatra da, s obzirom da u današnjem društvu dolazi do dezintegracije obitelji, mnogi mladi muškarci nemaju očinsku figuru na koju bi se ugledali. Stoga su u potrazi za muškom figurom na koju bi se mogli ugledati, a to često u današnjem društvu postane Andrew Tate koji promovira mizigonijske stavove.

„(...) primjetio sam da se (...) promovira, sad se više u zadnje vrijeme na primjer (...) takva neka vrsta, što bi nazvali toksičnim maskulinitetom, odnosno da se nekako to vrati na neko nepostojeće staro pitanje, to jest, nepostojeće staro stanje, (...), dosta je... nekako fantazijski gledano zato što se uzima se kao pozitivna strana toga, nikad negativne i onda zaborave da su čitali Posljednje Stipančiče.“ (STEM5)

Isto je primjetio i ispitanik STEM5; navodi da je uočio sve veću pojavu toksičnog maskuliniteta u medijima. Niti ovaj ispitanik se ne slaže s ovakvim pogledima na maskulinitet te se poziva na djelo *Posljednji Stipančiči* u kojem se prikazuje način na koji patrijarhat uništava društvo i obiteljske odnose.

„Ajmo uzeti za primjer filmove. (...) U westernima lik muškarca, znači ako kaže sto riječi duž cijelog filma, puno sam rekao. (...) sve što on radi, on ima svoj zadatak. Obavlja ga sa, ono, minimalnim (...) žaljenjem i slično. Nema tu kao hoću, neću, nego mora. (...) I tak, dok danas, (...) kao da se nekak forsira da ti muškarci budu ono kao više osjećani. Kao pravi muškarac treba biti plačljiv. Ono, jako, jako, jako emotivan.

(...) u nekim slučajima je jako teško za gledat (...) to kao ideja nije, (...) nije toliko kritično. Jer muškarci imaju danas problema po pitanju tog emocionalnog izražavanja i nije im ono najzgodnije, u svim situacijama, (...)“ (STEM4)

STEM4 navodi da je uočio kako se u zadnje vrijeme promovira sve više i osjećajna strana muškaraca; više se muškarac ne prikazuje kao da je hladan i bezosjećajan. Unatoč tome što se slaže da ideja kao takva nije kritična, s obzirom da muškarci imaju problema po pitanju emocionalnog izražavanja, navodi da se u današnjim medijima pretjeruje u prikazivanju slike osjećajnog muškarca.

„(...) mislim da u zadnje vrijeme to, malo se mijenja, da je više naglasak na tome da... Da razbije se ta neka... Stigma oko muškaraca, oko, oko muških emocija, oko tih nekih stvari, možda i nakon svega onog sa Johnny Deppom i tih stvari da je, zapravo to puno glasnije u javnosti, ali do nedavno mislim da se uopće nije o tom pričalo. (...) mislim da je dobro da se o tome priča jer je to velika stigma i taboo u društvu i dalje tako da, mislim da se o tom treba razgovarati, ne treba sad to, svaki dan i... Isticat i razvijati u ne znam ni ja kakve visine, ali treba se pričati o tom da, da, kako se i muškarci osjećaju, da su i oni u nekim, nekad ugroženi u društvu isto tako.“ (DHZ3)

DHZ3 se dotaknuo i medijski popularnog slučaja Johnnyja Deppa te je naveo da je možda i to igralo ulogu da javnost osvijesti muškarce kao potencijalne žrtve nasilja i da se promijeni percepcija u društvu.

4. 2. 3. Muška ranjivost

Sugovornici različito rezoniraju o temi je li muška ranjivost danas prihvaćenija u društvu. Dio sugovornika smatra da je prihvaćenija, ali da još uvijek to nije to, dok dio smatra da nije uopće prihvaćena. Sugovornici navode da, iako možda muška ranjivost jest prihvaćenija u današnjem društvu, ipak se još uvijek muškarci susreću s velikom stigmatizacijom ukoliko izraze emocije.

„Mislim da je danas puno prihvaćenija muška ranjivost nego što je bila prije jeer... Kao ono, što sam spominjao, sve više ih teži ka tome da bi muškarac trebao bit otvoren, pokazati svoje osjećaje dok to prije nije bilo tak, (...) Nije tako, da nije toliko da je sad ono... Čudno za vidjeti... Muškarca koji pokazuje osjećaje.“ (STEM1)

„(...) ja rekao bih da nije taboo tema. Znači, ima dosta ljudi, dosta muškaca koji plače. To je sasvim okej. Ako je, mislim... Znači, šta znači da muškarac plače? Ja bih rekao da

je dovoljno trpio. Dok se nije strgao. (...) Mislim, ako on ima razloga da plače, samo plače. Znači, mora se nekak ispuhat.“ (STEM3)

STEM1 i STEM3 imaju slične poglede na ovu tematiku. Kao odgovor na pitanje smatraju li da je muška ranjivost danas prihvaćenija, oni smatraju da jest. STEM1 uočio je da se sve više teži tome da i muškarci izražavaju svoje emocije te smatra da nije danas toliko čudno vidjeti da muškarac plače. STEM3 također se slaže da nije tabu-tema vidjeti muškarca kako plače. Ono što sugovornik navodi kao trenutak kada muškarac plače jest kada se nekako mora ispuhati. Ističe da je bolje da se ispuše na ovaj nego na neki drugi, nasilniji način.

„Pa mislim da je prihvaćenija nego što je prije bilo, ali opet da nije to to, jel smatra se, po meni, da ako muško pokaže u društvu sada neku ranjivost ili želi pričati o nekoj temi koja njemu smeta ili koja, koja ga vrijeđa, da će se on smatrati manje muško i jednostavno da će ga ljudi ismijavat zbog toga.“ (STEM2)

„Mislim, mislim da se više gura, ali ne nužno da je prihvaćenija. Jer, prikazuje se kao ono, „a ovo tu je danas, kao muškarac“, a ako iko to zapravo proba u praksi, skužit će da je to kompletno beskorisno i ništa neće dobiti od toga, ono samo će mu se izrugivati.“ (STEM4)

S druge strane, možemo uočiti sličnosti u mišljenjima između STEM2 i STEM4. Unatoč tome što STEM2 smatra da je muška ranjivost prihvaćenija danas nego prije, za razliku od STEM4 koji smatra da se to više nameće ljudima nego što je prihvaćeno, obojica se slažu oko iste stvari, a to je da će se drugi ljudi rugati ranjivom muškarcu. Oba sugovornika smatraju da će društvo imati negativnu reakciju ukoliko muškarac pokaže da je ranjiv.

„Pa mislim da muška ranjivost i dalje je percipirana kao, negativna, odnosno kao, kao nepoželjna. Jer smatram da se i dalje u društvu muškarce koji plaču smatraju slabićima. Aaali ajmo reć da je ipak za mrvu, za malo bolje nego prije, (...), ako govorimo na području Hrvatske i tak i dalje se smatra da muškarci ne bi htjeli plakat i da muškarci moraju prihvaćati stvari svojim rukama i kontrolu nad situacijom.“ (DHZ2)

„Pa mislim da, još, još to nije prihvaćeno. (...) Možda zato što s koljena na koljena nasljeđujemo taj metnalitet, kao što sam reko, da muškarci ne iskazuju emocije i možda zato što se nije tome nešto ozbiljnije posvetilo.“ (DHZ4)

Nadalje, možemo uočiti da se DHZ2 i DHZ4 slažu oko muške ranjivosti; obojica

smatraju da muška ranjivost još uvijek nije prihvaćena u današnjem društvu. DHZ4 kao razlog ovome navodi činjenicu da s koljena na koljeno preuzimamo mentalitet da muškarci ne smiju iskazati emocije. DHZ2 smatra da, unatoč tome što još uvijek nije muška ranjivost u potpunosti prihvaćena, radi se na poboljšanju same situacije.

„(...) čini mi se čak da se i pretjeralo u toj nekakvoj ranjivosti, (...) I gdje sam ja primijetio da dosta ljudi imaju te anksiozne poremećaje gdje uzimaju tablete za smirenje, (...) počinje se pretjerivat, i to se počelo i sa raznim drugim pokretima vezano za ovu tematiku koju radimo (...)“ (DHZ1)

Jedini od sugovornika koji smatra da se možda pretjeralo s ranjivosti jest DHZ1. Sugovornik navodi da se prešlo iz jedne krajnosti u drugu, tj. da su sada muškarci previše ranjivi. Općenito sugovornik uočava da sve više ljudi ima anksiozne poremećaje zbog kojih ne mogu obavljati svakodnevne zadatke bez korištenja farmaceutskih pripravaka.

4. 2. 4. Promjene u tradicionalnim rodnim ulogama

Kada su u pitanju tradicionalne rodne uloge, većina sugovornika smatra da je to dobra promjena u društvu. Dobili smo različite tipove odgovora. Većina sugovornika smatra da je dobra stvar što su se tradicionalne rodne uloge promijenile, da dopušta i muškarcima da provode više vremena sa svojom djecom. S druge strane, neki sugovornici smatraju da je promjena bila nužna s obzirom na današnje stanje u svijetu; drugim riječima, obitelj ne bi preživjela da samo jedan roditelj radi. No, također jedan sugovornik smatra da promjene u tradicionalnim rodnim ulogama nisu donijele ništa dobro.

„(...) smatram da to treba, podjednako sve rasporediti, ali ne može biti prava jednakost nikada (...) i smatram da muškarac nije manje muško samo zato ako bi na primjer preuzeo veću brigu oko djece ili promijenio pelenu bebi, nahranio, napravio djeci gablec za školu, smatram da to, čak naprotiv, da ga to čini više muško.“ (STEM2)

„(...) djetetu su potrebni i otac i majka. A ako pogledamo prošlost vidjet ćemo kako mnoga djeca nisu bila povezana s očevima zato što ili su išli raditi ili su se išli zabavljati sa svojom ekipom pa su bili više povezani s majkom, a ja mislim da je oduvijek po naravi zamišljeno, da muškarac iskaže očinsku ljubav prema djetetu, ne samo na financijski način, već i na društveni način, da otac zabavlja svoje dijete, da obleći pelene i tako. (...) To znači da muškarci postaju zreliji i žele se ozbiljnije pozabaviti svojom djecom i, naravno, postaju odgovorni.“ (DHZ4)

Kao odgovor na pitanje što misle o promjenama u tradicionalnim rodnim ulogama, STEM2 i DHZ4 dali su vrlo slične odgovore. Oboje smatraju da je to dobra stvar; da su djetetu potrebni i otac i majka te da sama činjenica da se muškarci više brinu o svojoj djeci znači da su više muževni i zreliji. STEM2 smatra da to ako muškarac promjeni djetetu pelene ili slično znači da je čak i više muško, a ne suprotno mišljenju da je tada manje muško. DHZ4 također navodi da muškarac treba iskazati očinsku ljubav ne samo na financijski nego i na druge načine.

„Ali ja bih rekao u ovom smislu, da je sve stvar dogovora. (...), jedna osoba, jedna glava u obitelji, teško da će prehraniti cijela obitelj. U smislu, da ti jednostavno društvo ne da, jer je sve su cijene skočile gore. (...) Ja svejedno smatram da bi majka trebala biti uz dijete, zato što ga je ona dovela na svijet. (...) Znači, beba će uvijek biti sklonija majci, ali opet to ne znači da ne može se napraviti neke iznimke, (...) ja smatram da bar prvih par godina dijete bi trebalo biti više uz majku, naravno, to ne znači da otac ne mora biti pored nje, ali smatram da ta uloga pripada više majci.“ (STEM3)

STEM3 smatra da je sve to stvar dogovora, međutim naglašava da je u današnjem svijetu vrlo teško preživjeti ako samo jedna osoba donosi prihod u kuću. Stoga smatra da ipak oboje, i muškarac i žena, trebaju raditi. No, također naglašava da je, prema njegovom mišljenju, prvih nekoliko godina djetetu potrebna majka te da su djeca više sklona majci nego ocu dok su manja.

„(...) mislim da to nije baš dobro, iskreno. (...) mislim da žene, naravno ovo je sad onako, generaliziram, naravno da postoje iznimke, ali mislim, mislim da žene generalno nisu sretna, ono, poslom kao pojmom, kao ono, karijerom i glupostima i da se tu jako puno života potraži. (...) dodao bih jednu stvar šta sam čuo od jedne pametne žene, ona je meni rekla kao da... Njoj se uopće ne sviđa šta su se žene borile za pravo rada. Da mogu imati poslove i to, jer sve šta su time postigle je kao da sada moraju imati i posao i kuhat, čistit, prat, brinut se od djeci kada dođu doma, znači sad su dobili posao na sve to. Tak da, ono, dijelim u nekoj razini to mišljenje.“ (STEM4)

„(...) muškarci više ne znaju šta bi oni trebali raditi, koja je njihova zapravo uloga u društvu. Jel ta uloga bit otac, provider i ne znam, skrbit se da obitelj (...) ima šta za jest, pit, takve stvari, dovoljno novaca. Ili je njihova uloga da budu samo ko neki statisti u obitelji, a ostalo će ono, samo po sebi doć, (...) problem je što danas imamo, imamo taj dio di su u obiteljima, što je, u jednu ruku dobro, te podijeljene uloge među, što se tiče i roditeljstva i (...) ovih kućanskih poslova, to se meni sviđa zapravo, to je dobra stvar

jer danas i žene rade i muškarci rade, al to se treba dogovoriti, a nama fali komunikacije općenito, (...)“ (DHZ5)

S druge strane STEM4 i DHZ5 navode da su promjene u tradicionalnim ulogama donijele gotovo ništa ili malo toga dobro. STEM4 objašnjava da po njemu nije dobro ovakvo stanje zato što, pozivajući se na riječi jedne žene, sada žene imaju i posao na radnom mjestu i posao doma, tj. da dolazi do dvostrukog posla. Također u intervjuu navodi da je prije bilo prirodno da su žene njegovateljice, a muškarci ti koji donose prihod u kuću i da to nije trebalo mijenjati. Međutim, naglašava da je to njegovo mišljenje te da ne može drugima govoriti što da rade. DHZ5 također naglašava da ova promjena nije donijela puno toga dobrog jer muškarci više ne znaju koja je njihova uloga u obitelji. Također navodi da je podjela poslova dobra, ali da se oko toga treba dogovoriti, što je vrlo teško jer nam u današnjem svijetu nedostaje komunikacije.

4. 3. Feminizam

Treći blok pitanja bavio se tematikom feminizma, ispitujući sugovornikovu percepciju današnjeg feminističkog pokreta, ali i što je to za njih feminizam. Ispitujući njihovu percepciju današnjeg feminizma, većina sugovornika složila se s tim da im se današnji feminizam ne sviđa. Smatraju da promoviranje napetosti i svađe između muškaraca i žena nepotrebno te da to nije srž samog feminizma. Većina sugovornika imala je negativan pogled na osobe koje bi se izjašnjavale kao feministi.

„(...) društvene mreže su mi sada, u današnje vrijeme to dosta iskrivile zato šta, zato šta prikazuju većinom slike feminista koji opet idu u, u najveću krajnost, bombardiraju s porukama kao što su kill all men i da muškarci uopće nisu potrebni u društvu i takve stvari. Tako da mi je slika većine feminista dosta iskrivljena, a opet znam da ima onih koji su normalni i razumni jel sam upoznao takve koji se zastupaju da budu ravnopravne žene sa muškarcima, a ne opet u ovu krajnost ko što većina njih na društvenim mrežama ide.“ (STEM2)

STEM2 navodi kako je njegova negativna slika feminizma produkt iskrivljene slike koja se pokazuje na društvenim mrežama. Ovo je vrlo važno za naglasiti s obzirom na to da društvene mreže i njihov algoritam djeluju na specifičan način. Algoritam izbacuje sadržaj koji je najpopularniji, stoga nije čudno da izbacuje određena videa koja stvaraju negativan diskurs o feminizmu i feministima.

„Znači da misle prvo (...) da nemaju jednaka prava, da nemaju jednake plaće, (...) današnji feminizam je glupost. (...) Nisu sve žene takve. Ali te, feministi danas, ti moderni, koje vole kenjat, da nemaju prava. A imaju prava di god (...) Ja nisam upoznao curu, ženu, koja nema prava. Znači imamo svi prava. (...) Žene se na neki način žele osvetiti muškarcima. Ne kažem ja (...) Da sam ja u pravu. Ali ja bih rekao da one rade scenu, da budu u središtu pažnje. (...) Moderni feminizam... (...) Teško prikupljanje pozornosti na sebe. (...) Samo da se osjećaju bolje. Da nešto naprave... Da se muškarci manje osjećaju kao muškarci, makar ne znam zašto.“ (STEM3)

„Malo toga pozitivno. (...) Ako čujem ženu da to kaže, vodim se stereotipom. Stereotipima da, ono, mislim da možda nije najbistrija osoba jer ako ti je to jedina... Ako to imaš potrebu spomenuti, ja mislim kao da je to cijela tvoja osobnost. (...) I jednostavno... Ne znam, ono, one stereotipične očekuješ onda da su naporne, da će samo trbunjat gluposti, da neće ništa konkretno... (...) reći (...)“ (STEM4)

„Negativno, zato što feministice najčešće mrze muškarce, najčešće žele biti veće od muškaraca i najčešće su skloni demoniziranju muškaraca.“ (DHZ4)

Tri navedena citata prikazuju nam negativna mišljenja o ljudima koji se izražavaju kao feministi. STEM3 i STEM4 smatraju da ovi ljudi žele privući pažnju na sebe te smatraju da feministi mrze muškarce. Također, STEM4 navodi da mu je prva pomisao da će ta osoba biti naporna i „trabunjati gluposti“. DHZ4 navodi također da ima negativan pogled na feministe jer smatra da su oni skloni demoniziranju muškaraca. Ova mišljenja također vjerojatno proizlaze iz negativnog diskursa o feminizmu koji se proteže društvenim mrežama.

„(...) feminist, kad kaže netko o sebi da se percipira kao feminista, ja smatram da ta osoba se bori za (...) za jednaka prava, (...), jednostavno da je osoba progresivna, da je osoba osoba koja je trenutno ispred tog vremena i da osoba vidi koliko je zapravo, možda neke društvene norme, kolko su krivo, na krivim nogama i da smatra da ih treba promijeniti odnosno... uviđa ono što smo razgovarali da možda negdje (...) i dalje su žene podcijenjene i smatraju se podcijenjenima. I zato smatram da je feminist osoba koja se bori za bolje društvo, jer ako uzmemo stvarnost, društvo se krenulo razvijati s davanjem ženama njihovih prava. Koje na kraju i zaslužuju, jel.“ (DHZ2)

S druge strane, DHZ2 ima pozitivan pogled na osobe koji se izražavaju kao feministi, ali i na feminizam općenito. Također, navodi da smatra feministe progresivnima i da su to ljudi koji imaju želju i volju promijeniti situaciju na bolje.

„Svi smo mi, znači apsolutno svi muškarci i sve žene su feministice po onom, uh, de Beauvoirskom, i po onom Pankhurst, sufražetkinje i, znači apsolutno svi na ovom svijetu, dobro, ne baš svi, ali većina pogotovo svijeta na Zapadu je za to da žene rade, da žene budu (...) prihvaćene potpuno u ravnopravnom smislu. (...) problem su ovi kasniji valovi feminizma koji su zapravo: mi ne trebamo muškarce (...) Koji zapravo graniče s mržnjom (...) prema sebi i prema muškom rodu. (...) To ja mislim da se ni jedna sufražetkinja, (...) ni jedna reformatorka sa prvog vala feminizma ne bi s ovim složila.“ (DHZ5)

Zanimljivo je proučiti citat DHZ5 koji u svoj argument uklapa četiri vala feminizma. Sugovornik je izrazio svoje mišljenje o četvrtom valu feminizma kao pokretu koji povećava dezintegraciju između spolova, dodatno potičući mržnju. Međutim, također navodi da bi svi, i muškarci i žene, trebali biti i da većina jesu feministi na temelju prvih valova feminizma.

4. 3. 1. Što je feminizam kao pokret

Nakon što smo ispitali kakva je njihova percepcija feminizma, osobito današnjeg pokreta, pitali smo sugovornike što je za njih feminizam kao pokret. Većina sugovornika se složila da je to u svojoj srži borba žena za rodnu ravnopravnost, da žene dobiju svoja prava. Međutim, nekoliko sugovornika smatra da su danas žene dobila sva prava te da feminizam kao pokret nije potreban.

„Po mom mišljenju to je pokret koji je započeo da se izravna status žene u društvu sa statusom muškarca, jel kroz povijest je, što je realno, žena uvijek bila potlačena pod muškarcem, nije imala pravo glasa, očekivalo se da se ponaša po određenim pravilima, (...) u većini slučajeva nije smjela donositi odluke sama za sebe i smatram da je taj pokret od prošlosti do danas učinio jako, jako veliki pomak.“ (STEM2)

„(...) za mene je feminizam ono šta je bio kad su se, kad su se žene borile za stvarnu ravnopravnost, kad su se borile za pravo na rad, za pravo na biračko pravo, za pravo na sudjelovati u životu. Znači to je, to je srž feminizma i one su to ostvarile.“ (DHZ5)

STEM2 i DHZ5 definirajući feminizam pozivajući se na ranije valove feminizma. Oba sugovornika smatraju da je feminizam u svojoj srži borba žena da imaju sva prava kao i muškarci, bilo u ekonomskom, socijalnom ili nekom drugom smislu.

„Feminizam za mene je čista ravnopravnost između spolova (...) u svim radnim i društvenim aspektima.“ (STEM5)

„(...) pojava da su svi jednaki i da bi svi trebali bit jednaki. Zapravo borba da žene dobiju napokon ono za što su trpile kroz cijelu povijest, odnosno da napokon, u svim segmentima, ne samo na papiru, nego i u stvarnosti, budu jednake sa muškarcima. I iskreno, feminizam je borba da više ne moramo vodit ovakve intervjuje, da više ne moramo raspravljati o muškim, ženskim pravima, tako da se to smatra normalni.“ (DHZ2)

„Organizirani pokret za borbu, za ženska prava i nekako, nešto to što preuzima, nešto što u svoju sferu stavlja sve te težnje da se, da se, nastavi borba za jednakost muškarca i žena.“ (DHZ3)

Kao i prijašnji sugovornici, i DHZ3, DHZ2 i STEM5 slažu se s definicijom feminizma kao pokretom kojim žene zahtijevaju jednaka prava i ravnopravnost. DHZ2 također naglašava da je feminizam potreban kako se više ne bi provodili ovakvi razgovori i intervjui te kako bi žene dobile ista prava kao i muškarci, kao što i zaslužuju.

„A feminizam bi trebao biti pokret koji se bori za ravnopravnost muških i ženskih. (...) I mislim da za feminizmom nema potrebe od kako su dobile sva prava moguća. U zapadnom svijetu jel, postoje države u kojima još nemaju, ali očito oni imaju drugih problema od feminizma, tako da mislim da nema potrebe o njima pričati. (...) ja ne mislim da je to nešto što je danas svijetu potrebno.“ (STEM4)

S druge strane, sugovornik STEM4 smatra da, iako bi feminizam trebao biti pokret koji se bori za ravnopravnost, nema potrebe za tim u današnjem dobu. Kao razlog navodi da su žene dobile sva prava te da pokret kao takav više nije potrebna, nego postoji mnogo većih problema s kojima bi se društvo trebalo nositi.

4. 3. 2. Muškarci i feminizam

Na pitanja mogu li muškarci biti feministi, dobili smo različite odgovore. Neki sugovornici su smatrali da muškarci ne mogu biti feministi, jer sam feminizam definiraju kao pokret koji mrzi muškarce. Drugi pak smatraju da muškarci mogu biti samo podržavatelji feminizma, dok ostali sugovornici smatraju da muškarci mogu, a i trebaju biti feministi i podržavati zdravi feministički pokret i borbu za prava žena koja je srž prvotnog feminizma.

„U mom umu više onak da će žena reć za sebe da je feminist jer ona je ta koja se bori za svoja prava (...) Bolje bi mi zvučalo da je... Da se izrazi kao da podržava feminizam, a ne da je on feminist. (...) Ja sam podržavatelj.“ (STEM1)

Sugovornik navodi da nikada nije čuo muškarca kako se naziva feministom te mu to stoga zvuči i pomalo čudno. Zato se STEM1 izražava kao podržavatelj feminizma, tj. kao osoba koja podržava borbu žena da dobiju sva prava koja zaslužuju.

„Mogu, ne vidim zašto ne. (...) ne vidim zašto bi se sada muškarac trebao osjećati ugroženo zato što želi dati drugom ljudskom biću pravo glasa i pravo odabira svojih nekih potreba i želja, ono, da se može izjasnit, izglasat, da može postupati po svojoj volji. (...) ako to znači da se zastupam da svi budemo jednaki, da, onda sam feminist, da.“ (STEM2)

„Da. Definitivno. (...) praktički ako će samo žene bit feministi opet se javlja taj jaz između spolova (...)“ (DHZ1)

„Mogu. I trebaju. (...) zato što to cilj, to je borba koja nije samo za, na strani žena nego se svi zajedno, i muškarci i žene, trebamo boriti za to jer na kraju benefit te borbe snosi cijelo društvo.“ (DHZ2)

STEM2, DHZ1 i DHZ2 smatraju da muškarci mogu biti feministi. STEM2 se čak i izjasnio feministom, govoreći da se zalaže za jednaka prava za sve, bez obzira na spol, rasu, vjeru i slično. DHZ2 i DHZ1 smatraju da muškarci moraju biti feministi jer bez muškaraca feminizam ne može postići svoj krajnji cilj. Feminizam je pokret koji se bori patrijarhata, tj. sustava koji ne šteti samo ženama već i muškarcima. Stoga kako bi se patrijarhat srušio, potrebno je da se i muškarci uključe u pokret kako bi se napravio određeni napredak po tom pitanju.

„Znači, ja mislim da mogu, ako u smislu, recimo, moja... recimo, da mi žena ili frendica... objasni situaciju i mene uvjeri da je ona (...) potlačena, tj. da nema jednaka prava kao muškarac,(...) ja mislim da to nije, kako se zove, ograničeno rodnom. (...) Znači, ja smatram da stvarno može biti i muškarac feminist. Makar ja sebe nikad to ne bi smatrao, ni ne želim se s time smatrati.“ (STEM3)

„Ako feminizam na neki zdrav način definiramo, onda mogu, ali ako mislimo pod time da je žena iznad muškaraca ili da ih... Ili tak nešto, onda ne.“ (DHZ4)

„(...) muškarac koji se naziva feminizmom četvrte vrste, to nije, taj čovjek nije muškarac. Niko mi nemre reć: da, da, da, ja sam feminist, ja ne volim, ja želim da žena bude (...) sama sebi dovoljna. (...) U onom prvom valu apsolutno, u ovom zadnjem valu nikako.“ (DHZ5)

STEM3, DHZ4 i DHZ5 također smatraju da muškarci mogu biti feministi, no postoje određeni uvjeti. STEM3 objašnjava da, ukoliko bi se netko njemu blizak zaista susreo s potlačenosti i ukoliko bi i on primijetio potlačenost žena, smatra da bi se mogao smatrati feministom. Međutim, sada se ne smatra feministom, niti smatra da je feminizam potreban u današnjem društvu. DHZ4 i DHZ5 smatraju da to ovisi o kontekstu. Muškarci mogu biti feministi ako je to feminizam koji ne promovira mržnju prema muškarcima.

„(...) ako od muškog to čujem, iskreno mislim prvo mi je pomisao da on laže.“ (STEM4)

S druge strane, STEM4 je jedini ispitanik koji smatra da muškarci ne mogu biti feministi, već da, ako se izraze kao feministi, žele se svidjeti ženama.

4. 3. 3. Kako podržavaju feminizam

Oni koji su odgovorili da se smatraju feministom objasnili su što oni pod tim podrazumijevaju. Mnogi od njih su se pozvali na to da podržavaju borbu žena za jednake plaće, za autonomiju nad vlastitim tijelom i slično.

„Pa da se zastupam, da... Iste prilike ko što bi imo ja kao muškarac ima neko ko... neka žena. Mislim smatram da mi se sada ne bi trebalo dati neku prednost samo zato što sam muško, ako je, ponavljam opet svoj prvi argument, (...), ako neko bolje može odraditi neki posao bolje od mene, neku ulogu zauzeti bolje od mene, mislim da on treba imati to prvenstvo.“ (STEM2)

„(...) ja se zalažem i za jednaka prava i ono nikad nisam imao potrebu sad to posebno naglašavati, ali kad bi me neko pito, naravno bi rekao da se borim za prava da svi budemo jednaki u društvu.“ (DHZ2)

„(...) znači za mene znači bit feminist (...) da žene imaju apsolutno sva jednaka prava kao muškarci. Za mene znači bit feminist da žena može odabrat šta će radit s vlastitim tijelom, (...) kako će zapravo živjet i sve što ima veze s tim, znači, ja apsolutno nisam za nikakve zabrane što se tiče bilo čega šta ima veze sa ženinim tijelom i takvim stvarima, (...).“ (DHZ5)

Na pitanje što za njih znači biti feminist, većina ih je odgovorila da to za njih znači zalagati se da žene dobiju jednake prilike kao muškarci, da imaju jednake plaće, ali i to da imaju pravo odlučivati o svojem životu i svojem tijelu kako god žele. DHZ5 navodi da je protiv

ikakve zabrane u vezi bilo čega što se veže sa ženinim tijelom jer smatra da je vrlo opasno dati državi vlast nad tijelom osobe.

„(...) mislim vjerujem u jednakost rodnu, ali... Nisam nikad zapravo poduzimao tako veće korake i pokušavo ispravljati društvo (...) Tako aktivno, da se moraju više paziti na ženska prava. Više je to, ono, više se trudim samostalno, sam sebe... Krenut od sebe pa onda kak je drugima milo.“ (DHZ3)

DHZ3 smatra da je feminist osoba koja aktivno sudjeluje u suzbijanju nepravde koja se nanosi ženama. No, on navodi da se, prema tome, ne smatra feministom jer nikada se nije aktivno zalagao ili poduzimao važne korake. Navodi da se većinom usredotočio na sebe i svoje ponašanje.

4. 3. 4. Predrasude prema njima kao feministima

Na pitanje jesu li se ikada susreli s predrasudama zbog činjenice da su feministi ili da podržavaju rodnu ravnopravnost, samo tri ispitanika koja su se izjasnila kao feministi susreli su se ili smatraju da bi se susreli s predrasudama. Niti jedna osoba koja se izrazila feministom ili podržavateljem se nije javno nikome izjasnila, već su se predrasude osjetile kroz razgovor o toj tematici.

„(...) ovisi s kime pričam ako pričam s nekim ko je potpuno ekstremno kao u tom feminizmu i tim svim novim woke kulturama, ja sam čista desnica, ako me stavite sa ekipom koja onak dosta tradicionalno odgojena (...)“ (DHZ1)

„Ja mislim da bi jedna strana mojih prijatelja zasigurno imala predrasude.“ (DHZ2)

„(...) definitivno jesam. Definitivno sam se zalago kad sam smatro da je to pravedno, (...) za taj oblik feminizma koji sam mislio da je pravedan i definitivno sam se ono, zakačio s ljudima na temelju, na temelju nekih mojih razmišljanja sigurno.“ (DHZ5)

4. 4. Maskulinitet i feministički pokret

U zadnjem bloku pitanja zanimalo nas je kakav je odnos maskuliniteta i feminističkog pokreta, tj. ugrožava li feministički pokret muškarce i njihovu muževnost. No, zanimalo nas je i kako bi se, po njihovom mišljenju, moglo doprinijeti razvoju zdravijih oblika maskuliniteta, a uz to i podržati feminističke ciljeve. Sugovornici su imali različite poglede na ovu tematiku. Također, ispitanici su dali različita mišljenja kako bi se mogli poticati zdraviji oblici maskuliniteta te kako bi u tom sklopu mogli i podržati feministički pokret.

„Pa po mome ne bi trebao, al opet, razumijem onu stranu koja kaže da ugrožava jer jednostavno tako je bilo već toliko dugo da je to sad, može se smatrat kao naglom promjenom, za koju treba vremena da se navikne čovjek. Tako da, možda bi našoj, našim generacijama to još bilo nagla promjena, al sad bi za koju generaciju to se smatralo kao... čisto normalno. (...) Kao prvo nek prekinu slušat Andrew Tatea. (...) kao drugo... nek probaju sebe stavit u poziciju žene, mislim da bi to nekakv utjecaj imalo zato što mislim da dosta naš ne shvaća tu toliku razliku jer je ne možemo sebi vizualizirat, jer ni ne pokušavamo realno vizualizirat si, tako da mislim da bi to bilo od neke pomoći, nek se probaju... Kako bi se reklo, nek si zamijene cipele (...)“ (STEM1)

„Iskreno mislim da ne ugrožava ukoliko se on odražava na dobar način, odnosno na način da ne umanjuje muškarce niti da traži ravnopravnost u mjestima u kojima ga možda ne bi ni trebalo biti, tipa na mjestima na kojima je čisto bitno da je meritokratski netko odabran, ako se tako traži ravnopravnost, mislim da je to kontraproduktivno, ali ako se izbjegne (...), tako neki uvjeti, (...), onda mislim da je feministički pokret koristan za cijelo društvo, ne samo za žene.“ (STEM5)

Na pitanje smatraju li da feminizam ugrožava maskulinitet, STEM1 i STEM5 smatraju da ne bi trebao ugrožavati. No, STEM1 se osvrće na činjenicu da bi se ljudima koji su navikli na tradicionalne i konzervativne vrijednosti moglo činiti tako jer „dugo je tako bilo i zašto bi se sada mijenjalo“. S druge strane, STEM5 navodi da, ako se feminizam provodi na pravilan način, a ne kao mržnja prema muškarcima, pokret može pomoći u promicanju i muških i ženskih prava. STEM1 smatra da bi mladi trebali prestati slušati Andrew Tatea i staviti se u poziciju žene kako bi pokušali razumjeti današnju situaciju. Smatra da bi se na taj način moglo doprinijeti razvoju zdravijih oblika maskuliniteta, ali i da muškarci na taj način podržavaju feministički pokret.

„(...) znači kako bi mogli podržavat kad bi se mogli oslobodit tih nekih predrasuda da je žena samo za kuću i samo za odgajanje djece na primjer, evo... Evo tih nekih predrasuda se riješiti i gledati ravnopravno gledati objektivno na sposobnosti i znanja. (...) trebalo bi opet naći tu neku zlatnu sredinu jer mladi, smatram da su mladi evo u pubertetu bombardirani sa dvije krajnosti. Da su izbombardirani sa ljudima kao što je Andrew Tate i slični, i s druge strane ovi ekstremni feministi što sam reko da su iskrivili moju sliku o njima, generalno feministima jel, jer najčešće vidim samo te dvije persone, jer oni dobivaju najviše pregleda i takve videe i slike s najviše pregleda će uvijek

algoritam pogurati i onda se najčešće u prvotni plan vide samo dvije krajnosti.“
(STEM2)

U skladu s tim, STEM1, i STEM2 pozivaju se na Andrew Tatea, kao jedne od krajnosti s kojom se mladi susreću u današnjem svijetu. S druge strane su bombardirani porukama „mrzimo muškarce“ te se upravo zbog toga mladi muškarci okreću Tateu. STEM2 stoga navodi da se situacija može poboljšati ako se pronađe određena zlatna sredina i da se ona češće promovira, umjesto navedenih krajnosti.

„(...) zato što je danas to nekako malo otišlo u krajnost. Izgubilo je originalni smisao i ispada k'o da se danas... (...) to upotrebljava samo kako bi se napadalo muškarce, a ne kako bi se postizala ravnopravnost. Ispada k'o da bi se muškarci trebali podrediti, a žene uzdignuti, jel, hvaliti, ono, držati na postolju, kao... Ne kažem da je to kod nas, nego takav sam dobio dojam (...) jedan pristup koji mi pada na pamet je da se cijela stvar jednostavno sam, pusti. Da se to zaboravi. Žene imaju prava, sve pet, mogu radit kaj god, ali o feminizmu ni riječi i dinamika, ja mislim, da će biti puno zdravija samo ako se ne, ne drobi tolko o tome konstantno.“ (STEM4)

Sugovornik STEM4 također smatra da je feminizam otišao u krajnost te smatra da bi se zdravom maskulinitetu, ali i društvu moglo doprinijeti ako se cijela situacija pusti da se riješi sama od sebe.

„(...) ako smatra da će ga feminizam u nečemu spriječiti, to nije zdrav maskulinitet jel, maskulinitet bi trebao promicati u tom nekom zdravom segmentu feminizam, sve ovo ostalo kada se osjećamo ugroženim praktički nedostatak samopouzdanja u nekim segmentima. (...) e al kad bi to išlo uništavanje muškaraca što čujem ali to je ekstremno opet kao nama „muškarci ne trebaju“, naravno da trebaju, isto kao kad muškarcu ne treba žena, (...)“ (DHZ1)

„(...) smatram da se stvorio neki nepotrebnii strah oko toga (...) što zapravo mislim da je strah proizašao prvenstveno iz nerazumijevanja situacije i onoga što se time želi postići, ali isto tako smatram da se, da je krivi način medijskog obavještavanja o tome. To i možda poruke nekih aktera koji sudjeluju u tom pokretu. Jer ako neka osoba... Ajmo pretpostavit da naš prosječan građanin nije baš pretjerano informiran i ako gleda se sa strane, stvarno neke poruke nekad u takvim pokretima i takvim inicijativama djeluju radikalno i onda ako mediji to prenesu na takav način, onda se stvarno dobije dojam da se time želi (...) omalovažiti muškarca i njegovu poziciju, a zapravo istina je

potpuno drugačije. Ljudi ne razumiju da je feminizam zapravo borba i za muška i za ženska prava.“ (DHZ2)

„(...)feministički pokret kao takav nije tu da, da ubije muškarce ili muževnost, (...) stvar je u tome da muškarci danas trebaju rekreirati vlastitu muževnost, znači, nać u sebi ono šta je zdrava muževnost i ono šta je toksična muževnost i jednostavno zavoljet sebe onakvima kakvi jesu. To je, to je jako bitno za muškarce danas. (...) Samo je problem što ugrožava taj neki odnos između muškaraca i žena, što velim, što je u neku ruku opasno, definitivno je. (...) mislim da danas muškarci nemaju problema nekih pretjeranih sa feminizmom koji, koji ima smisla. Znači s onim feminizmom koji drži ravnopravnost žena i muškaraca u nekom ekvilibriju. Znači ono, u nekom balansu.“ (DHZ5)

DHZ1, DHZ2 i DHZ5 smatraju da feminizam ne ugrožava maskulinitet. Međutim, DHZ1 i DHZ5 također izražavaju mišljenje da, ako feministički pokret ode u određenu krajnost, ipak dolazi do osjećaja ugroženosti za muškarce i maskulinitet. Ipak, ispitanici se slažu da feminizam nije tu da naštetiti muškarcima ili da umanjiti maskulinitet, već da potpomogne i muškarcima i ženama. DHZ2 ističe kako je zapravo problem neznanje. To objašnjava činjenicom da nisu svi ljudi upoznati s ovom tematikom, a da poruke preko medijskih kanala mogu stvoriti drugačiju sliku od one stvarne.

5. Rasprava

Proučavajući odgovore deset sugovornika, možemo uočiti da ne postoji razlika između STEM studenata i studenata društveno-humanističkih znanosti. Mnogi sugovornici koji su studenti STEM područja dobro su upoznati s tematikom, kao i studenti društveno-humanističkih znanosti. Također, možemo uočiti da to što ne studiraju dotičnu tematiku ne znači nužno negativan stav o toj tematici. S obzirom na to da je intervju bio podijeljen na četiri bloka pitanja, tako smo podijelili i naše rezultate.

Prva tematika bila je rodna ravnopravnost te koje su to razlike između muškaraca i žena. Većina sugovornika smatra da se današnje stanje rodne ravnopravnosti zasigurno popravilo od prije, ali da to još uvijek nije to. Sugovornici ovdje navode primjere odnosa prema ženama kod porodiljnog dopusta ili jednakosti plaća i slično. STEM3 smatra da se danas rodna ravnopravnost dosta iskorištava u svijetu jer se pokušavaju izvući određene privilegije. Slično mišljenje ima i sugovornik STEM4, međutim također navodi da nema neko mišljenje o toj tematici. Kao glavne razlike između muškaraca i žena, svi sugovornici prvo navode biološke razlike te razlike u snazi, ističući da su muškarci po fiziologiji snažniji od žena, a samim time mogu bolje raditi određene vrste poslova za razliku od žena. Također, karakteristika koje se gotovo svi sugovornici dotiču jesu emocije. Naime, svi oni smatraju da su žene dosta emotivnije od muškaraca te orijentirane više na detalje nego muškarci. Nadalje, neki sugovornici navode da su često žene dobre u određenim tipovima poslova, dok su muškarci bolji u fizički zahtjevnijim poslovima od žena. STEM5 tu specifično navodi, da iako se određene karakteristike pripisuju muškarcima, a određene ženama, osobnost i karakteristike razlikuju se od osobe do osobe te ne dijele se čvrsto na one muške i one ženske. Kada spominjemo to da su žene emotivnije, zanimljivo je primijetiti da je to također jedan od najčešćih stereotipa s kojim su se sugovornici susreli kao muškarci. To je stereotip koji se tiče upravo toga da muškarci ne bi trebali izražavati svoje emocije koliko žene. Mnogi sugovornici također smatraju da je taj stereotip štetan za muškarce, osobito to smatra STEM5 koji navodi da to često dovodi do problema s mentalnim zdravljem i samoubojstvima.

Drugi blok pitanja usredotočio se na istraživanje o tome što naši sugovornici smatraju maskulinitetom, tj. što to tvori muškarca. Sugovornici su imali različite vrste odgovora, međutim možemo vidjeti da su često njihovi odgovori i pogledi na maskulinitet pod utjecajem stereotipa kojih se kasnije dotiču. To je razumljivo s obzirom na to da na sve nas utječu određeni stereotipi. Tako je i STEM4 naveo da „ljudi uzimaju šta im odgovara, a odbacuju šta

ne. (...) Znači, ovisno od tome kako ja gledam na te pojedine... stvari koje se očekuju. Onda, s nekima budem ok, s nekima ne budem.“ Na sve nas određeni stereotipi utječu i oblikuju našu ličnost, međutim odrastanjem uzimamo ono što nam odgovara, a ono što ne, odbacujemo. To se može vidjeti i kod DHZ2 koji je naveo da je bio u muškom razredu te su se njegovi pogledi na tematiku rodne ravnopravnosti, ali i na to što je muškarac, a što muževno, mijenjali tijekom vremena kako je učio i dolazio u kontakt s drugim ljudima. Upravo je specifično da DHZ2 navodi da je za njega muškarac osoba koja može pokazati da mu je stalo do nečega. To se može uočiti i kod DHZ4, ali i STEM5 jer za njih je muškarac osoba koja se brine o nekome i osoba koja ljubi svoju obitelj. Mnogi sugovornici prvo navode da bi muškarac trebao biti „provider“, tj. da bi morao svojoj zajednici i obitelji biti u stanju omogućiti sve što je potrebno. Kao što smo već spomenuli, najčešći stereotip prema muškarcima jest da ne bi trebali javno iskazivati emocije. Mnogi sugovornici navode da se od muškaraca očekuje da trpe i nakupljaju emocije u sebi te da ih ili pokazuju kada su sami ili traže neki drugi ispušni ventil, kao što je primjerice teretana. U kontekstu osjećaja muževnosti, ali i povezujući taj osjećaj s konceptom rodne ravnopravnosti, STEM2 navodi: „(...) imao sam isto kolegice koje su neke predmete puno bolje znale od mene i uopće mi, ono, nije smetalo niti sam se osjećao ugroženo ni manje muževno kad sam ih tražio da mi nešto objasne iako je, na primjer, što svi kažu, strojarstvo tradicionalno muška struka, (...) U tom trenutku kolegica je znala bolje od mene i jednostavno sam je zamolio za pomoć. Nikakve ono daljnje u mentalnoj te prepreke ili nešto da ću si ja sada biti manje muško zato što meni ženska osoba objašnjava neki predmet.“

Upravo se u kontekstu promjene percepcije i promocije maskuliniteta spominje činjenica da se danas često u filmovima i serijama promoviraju emotivniji muškarci, koji se ne boje izraziti svoje osjećaje. Neki to smatraju dobrom stvari sve dok se ne ide u ekstrem, tj. dok se ne hiperbolizira prikaz osjećajnog muškarca. Sugovornici navode da je prije muškarac često bio prikazan s oružjem u jednoj, a ženom u drugoj ruci te da se danas prikazuje zapravo i druga slika muškarca u medijima. Međutim, sugovornici nisu uočili samo pozitivne promjene što se tiče promocije i percepcije maskuliniteta. Dosta sugovornika navodi da su primijetili i porast onoga što se zove toksični maskulinitet na društvenim mrežama. Kao glavni predstavnik ovakve pojavnosti navodi se Andrew Tate, o kojemu su sugovornici imali dosta negativna mišljenja, navodeći da im se „gadi“, a neki ne žele ni komentirati Tatea i njegove izjave. Nadalje, sugovornici navode da se u suvremenom društvu bolje percipira muška ranjivost. Smatraju da danas muška ranjivost i osjećajnost nisu toliko tabu-teme, kao što je to možda

prije, ali da je još uvijek problem javno pokazati svoje emocije. Također smatraju da se osjećaji mogu iskazati samo svojim najbližima bez ikakve osude, dok bi ih drugi ipak zadirkivali.

Raspravljajući o tradicionalnim rodnim ulogama, samo dvojica sugovornika smatraju da su nam donijele malo toga dobrog. STEM4 smatra da je ženama na teret sada stavljena i karijera te da ih nakon posla svaki dan čeka posao kod kuće, tj. da imaju sada dvostruki posao. DHZ5 smatra da je promjena u tradicionalnim ulogama uzrokovala to da muškarci danas nisu baš sigurni u svoje mjesto u svijetu. Drugim riječima, sugovornik smatra da ne znaju koja je njihova uloga u obitelji te da je sada na muškarcima da osmisle svoj položaj nakon svih ovih promjena. STEM3 smatra da je ova promjena zapravo nužna, s obzirom na to da cijene hrane, stanovanja, ali i svega ostalog idu gore. Smatra da oboje, i muškarac i žena, moraju raditi i zarađivati, ako žele preživjeti u današnjem svijetu. Drugi sugovornici smatraju da je to bila dobra promjena; neki su istaknuli da to što i muškarci odlučuju ostati doma s djecom je pozitivno jer prije muškarci nisu imali doticaj sa svojom djecom. Navodi se da ipak trebaju oboje raditi i da je vrlo teško u današnjem svijetu da jedna osoba ostane s djecom doma upravo zbog današnjih troškova života. Međutim, većina ispitanika ne vidi problem ni da žena radi, ali ni da muškarac odluči ostati doma s djecom. Dapače, sugovornici smatraju da muškarci imaju tada veću odgovornost te da su tada veće muško ako su uključeni u odgoj vlastite djece, što, kao što smo naveli, prije nije bio slučaj.

Treća tematika bavila se feminizmom. Trudili smo se ispitati percepciju feminističkog pokreta danas i prve asocijacije sugovornika kada se netko naziva feministom. Većina sugovornika ima dosta negativne asocijacije vezane uz današnji feministički pokret, ali i aktere tog pokreta. STEM1 smatra da taj feminizam nije pravi feminizam već da je to postalo marketing. Također, STEM2 navodi da mu je percepcija feminizma iskrivljena zbog svega što se danas događa na društvenim mrežama. Jedini sugovornik koji je imao pozitivne asocijacije na feminizam i feministički pokret jest DHZ2. Svi ostali smatraju da je današnji feministički pokret pun negativnih asocijacija. Većina sugovornika smatra da su današnji feministi neuračunljivi i da povećavaju dezintegraciju društva, ne promovirajući pravi feminizam prvog vala. Bitno je uočiti da većina sugovornika na pitanje što je za njih feminizam odgovara da bi to trebao biti pokret za rodnu ravnopravnost, za jednaka prava žena, jednaku plaću za isti posao kao muškarci, pokret za to da žene imaju autonomiju nad svojim tijelom, ali da je danas to postalo iskrivljeno. Prema njima pokret se sveo na to da žene dobiju određene privilegije u društvu. STEM3 i STEM4 smatraju da feminizam kao pokret danas nije potreban više jer su, prema njihovim riječima, žene dobile sva prava kao i muškarci. Primarno ova dva sugovornika

smatraju da je tu više riječ o izivljavanju i privilegijama, nego o ravnopravnosti. Također, DHZ4 smatra da bi feminizam trebao biti borba za ravnopravnost, međutim da se unutar ovog pokreta skriva mržnja prema muškarcima.

Po mišljenju većine, muškarci mogu biti feministi, a i trebaju ako se želi postići ona prava ravnopravnost koja se pokušavala postići. DHZ5 smatra da smo svi mi feministi ako se radi o pogledima prvog vala feminizma. Međutim, prema njegovom mišljenju, muškarci ne mogu biti feministi četvrtog vala feminizma, koji traje i danas. Navodi da je razlog tome da se ne može muškarac nazivati feministom koji aktivno širi mržnju prema muškarcima. Mnogi su imali slične izjave; većina sugovornika smatra da muškarci mogu biti feministi, ako se radi o zdravom feminizmu koji ne širi mržnju prema muškarcima i svađu između spolova. Čak i STEM3, koji smatra da feminizam danas nije potreban, smatra da ne bi bilo nemoguće da postane feminist, ako bi mu djevojka, žena ili prijateljica dokazala da je potlačena i dala primjere potlačenosti. S druge strane, STEM4 smatra da muškarci nikako ne mogu biti feministi. STEM1 navodi da se on preferira zvati podržavateljem feminizma više nego feministom. Unatoč tome što se niti jedan sugovornik nikada aktivno nije izjasnio kao feminist, navode da su se pronašli u situacijama gdje su se mogli uočiti njihovi stavovi o rodnoj ravnopravnosti. Navode da, ovisno u kakvom su društvu, reakcije na to su bile drugačije, ali da je svakako bilo predrasuda prema njihovim pogledima na feminističku tematiku.

Zadnji blok pitanja bavio se odnosom maskuliniteta i ideala feminističkog pokreta. Sugovornici na pitanje ugrožava li feministički pokret muškarce i maskulinitet daju različite odgovore. Međutim, vidimo da prevladava odgovor da pokret ne bi trebao ugrožavati muškarce. Mnogi sugovornici razumiju zašto određene osobe smatraju da ih ugrožava; to je nagla promjena percepcije od prije. Osim toga navode da često mediji pogrešno prikazuju feministički pokret i ono za što se taj pokret zalaže. DHZ1 navodi da je njegov osjećaj muževnosti puno jači kada se aktivno zalaže za ženska prava i ono što feministički pokret predstavlja. STEM3 i DHZ4 smatraju da taj pritisak od strane medija i mržnja prema muškarcima koja je skrivena ispod feminističkih ideala predstavljaju određenu ugrozu muškarcima i njihovoj muževnosti. Međutim, većina sugovornika slaže se da, ako se govori o zdravom feminizmu, osoba sa zdravim maskulinitetom ne bi se osjećala ugroženo niti bi taj pokret ugrožavao muškarce. Zadnje je pitanje bilo kako bi muškarci mogli doprinijeti razvoju zdravijih oblika maskuliniteta i promicanju feminističkih ciljeva. Sugovornici su ovdje dali različite odgovore. STEM4 nas je isprva upitao što mislimo pod zdravim maskulinitetom, a na kraju je rekao da se prema njegovom mišljenju cijelo to pitanje rodne ravnopravnosti treba

samo pustiti. STEM1 smatra da bi trebalo prestati slušati Tatea te da bi se muškarci trebali probati staviti u ženske poziciju kako bi spoznali situaciju iz njihove perspektive. Većina sugovornika smatra da je edukacija ključna te da bi se ljudi trebali educirati o ovoj tematici, a ne vjerovati svemu što mediji i društvene mreže prenose, s obzirom na to da algoritam prikazuje većinom ekstremne slučajeve. STEM5 također navodi da je za muškarce ključno da ponovno nađu svoje mjesto u svijetu, društvu i obitelji te da prihvate sebe takve kakvi jesu. STEM2 navodi ono što smo i mi već spomenuli; kada su mladi muškarci „bombardirani“ s jedne strane ekstremnim feministima koji mrze muškarce, a s druge strane osobnostima kao što su Andrew Tate, razumljivo je kome će se prikloniti. Stoga svi smatraju da je ključna edukacija o ovim tematikama, ali i razvoj kritičkog razmišljanja kod mladih koji će moći sami filtrirati informacije koje dobivaju od društvenih medija.

Proučavajući dobivene rezultate, možemo povući paralelu s predstavljenim teorijskim okvirom. Mogli smo uočiti da autori dijele feminizam na razumni i nerazumni, s tim da se nerazumni feminizam temelji na ideologiji, promičući je. S druge strane, razumni feminizam temelji se na promicanju ravnopravnosti između muškaraca i žena. Razgovarajući sa sugovornicima, možemo uočiti da mnogi spominju da današnji feminizam nije „pravi“ feminizam; ovu izjavu možemo povezati s upravo predstavljenom teorijom. Mnogi se ispitanici slažu i nemaju ništa protiv samog pojma rodne ravnopravnosti, međutim ono što naglašavaju jest da im se današnji feminizam ne čini kao pravi feminizam već kao sredstvo promicanja mržnje između muškaraca i žena. Ono što algoritam društvenih mreža danas češće promiče jest nerazumni feminizam, a ne razumni feminizam. Kontroverzna mišljenja na društvenim mrežama naići će na veliku publiku od koje će se dio slagati s navedenim mišljenjem, a drugi dio će izraziti svoje nezadovoljstvo. Videi koji imaju jako puno pregleda, komentara i likeova, češće će „iskakati“. Uz to, ne možemo pretpostaviti da svi ljudi koji naiđu na takve informacije idu dalje istražiti o navedenoj tematici. Češće se ostaje na dobivenim informacijama, na taj način stvarajući određenu sliku o tematici.

Također, možemo uočiti i pojavu *mysandry mytha*, upravo zbog tog nerazumnog feminizma koji se sve češće pojavljuje na društvenim mrežama. Umjesto činjenice da se feminizam i feministički pokret bori protiv patrijarhata koji šteti i muškarcima i ženama, dolazi do shvaćanja feminizma kao direktnog napada na maskulinitet i muškarce u društvu. Iz tog razloga odnosno iz želje za zadržavanjem stanja moći, pojavljuju se osobe kao što je Andrew Tate koje poriču sve ono za što se feminizam borio, ali i za što se i dalje bori, izokrećući informacije u svoju korist. Bivajući bombardirani, s jedne strane medijskim prikazima

ekstremnih feminističkih pojedinaca četvrtog vala koji mrze i govore kako ne trebaju muškarce, a s druge strane Andrew Tateom koji promovira ono što se zove toksičnim maskulinitetom kako bi se zadržalo trenutno stanje moći, mladi muškarci većinom se odlučuju za onu opciju koja se ipak priklanja njihovom rodu.

No, ne smijemo zanemariti ni onu debovarovsku, da kroz život učimo biti žene, ali i muškarci. Često su sugovornici isticali ulogu odgoja te su smatrali da način na koji muškarac doživljava svoju okolinu, ali i muževnost, proizlazi iz njegovog odgoja i okruženja u kojem je odrastao što još jednom potvrđuje već spomenutu tezu Simone de Beauvoir da kroz socijalizaciju i upoznavanje svijeta postajemo muškarci i žene. Učenje je ključno kod oblikovanja načina na koji određena osoba promatra svijet odnosno kako doživljava društvene pokrete te na koji način feminizam utječe na društvo. Nije samo de Beauvoir pričala o rodnim ulogama kao o nečemu što kroz život učimo; o tome je također govorio i Bourdieu koji je predstavio pojam habitusa. Kroz odgoj i primarnu socijalizaciju učimo kako se kretati kroz svijet. Samim time učimo i kako se ponašati u skladu s našim spolom, tj. učimo rodne uloge koje je društvo „nametnulo“ našim roditeljima, a koje su potom naši roditelji prenijeli na nas. Upravo o ovome govori i sam Bourdieu kroz svoj koncept habitusa; to su dispozicije koje su internalizirane u nama i kojih često nismo svjesni.

6. Zaključak

Potrebno je uočiti da razlika između studenata STEM područja i društveno-humanističkih znanosti ne postoji, što je vrlo zanimljivo s obzirom na to da se smatra kako STEM područje nije toliko poznato o društvenim tematikama. Ono što se može zaključiti iz ovih intervjuja jest da osobe koje su dobro upoznate s tematikom rodne ravnopravnosti, ali i starog pokreta feminizma koji se odnosi na samu srž pokreta, a ne na hashtag feminizam, imaju i pozitivniji pogled na samu temu ravnopravnosti. Njihovo znanje o rodnoj ravnopravnosti proizlazi iz njihovih svakidašnjih interakcija s različitim pojedincima u njihovom životu te se mijenja, kao i svako naše mišljenje, sa svakom novom interakcijom i novom informacijom. Osjećaj maskuliniteta doista jest povezan s percepcijom prema feminističkom pokretu, a to možemo uočiti i iz intervjuja.

Sugovornici koji mogu izričito jasno naglasiti koji su to društveni stereotipi prema muškarcima te koji prepoznaju određene stereotipe kao loše, imaju i zdraviji oblik maskuliniteta, a samim time su i sigurniji u svoj maskulinitet. Ova sigurnost dovodi i do pozitivnijeg pogleda na feminističke ciljeve i rodnu ravnopravnost; kada se osoba osjeća sigurno u ono što jest, kada se muškarac osjeća sigurnim u sebe i svoju muževnost, nitko drugi te niti jedna situacija ne može utjecati na njega. Samim time, njegov pogled na tematiku kao što je rodna ravnopravnost postaje pozitivniji jer shvaća da nema razlike između muškaraca i žena te da to što su oni ravnopravni ne znači da je muškarac manje muško. To možemo uočiti i iz citata sugovornika kada pričaju o rodnoj ravnopravnosti i jednakim plaćama. Naime, svi oni navode da je najvažnije da osoba koja se zapošljava dobro odradi posao te da je ta osoba najsposobnija za navedeni posao. Dakle, to je li netko muško ili žensko nikako ne bi trebalo biti presudno.

Proučavajući odnos percepcije prema rodnoj ravnopravnosti, feminizmu i osobnom osjećaju maskuliniteta, može se povući veza. Većina sugovornika u startu ima pozitivan stav prema rodnoj ravnopravnosti, no kada govorimo o negativnom stavu prema rodnoj ravnopravnosti, gotovo se uvijek spominje feministički pokret. Sugovornici navode da je feministički pokret postao poligon za zahtijevanje određenih povlastica za žene. Većina sugovornika ima negativan stav prema današnjim feministima i feminističkom pokretu navodeći da se pokret izobličio u pokret koji promovira mržnju prema muškarcima. Mnogi navode da današnji feminizam ne nosi istu poruku kao prije te čak naglašavaju kako pokret radi na sve većem raskolu između muškaraca i žena. No, kada pričaju o ranijim feminističkim

valovima, možemo uočiti da većina sugovornika izražava pozitivan stav o feminističkom pokretu i podržava borbu za rodnu ravnopravnost. Zanimljivo je uočiti da sugovornici smatraju kako prava rodna ravnopravnost još uvijek nije postignuta, ali imaju određenu averziju prema današnjem feminizmu. Stoga je potrebno u daljnjim istraživanjima detaljnije istražiti od kuda tolika averzija kod muškaraca prema feminizmu odnosno kako sami akteri pokreta, a kako algoritmi na društvenim mrežama utječu na percepciju feminističkog pokreta.

Prije svega potrebno je provesti puno više intervjuja kako bi se dobilo više perspektiva. Također, potrebno je detaljnije istražiti današnji ekstremni i radikalni feministički aktivizam, objasniti zašto se pojavio, ali i koliko to utječe na odnose između muškaraca i žena, osobito na Zapadu. Neophodno je istražiti i utjecaj osoba kao što su Andrew Tate na mlade muškarce. Istraživanje treba obuhvatiti i načine na koje bi se moglo mladim muškarcima predstaviti pozitivne osobe na koje bi se mogli ugledati. Uočili smo da ga mnogi sugovornici spominju u sklopu negativnog pogleda na maskulinitet, stoga smatramo da je potrebno detaljnije istražiti na koji način stavovi Andrew Tatea, ali i njemu sličnih, utječu na današnju mladež. Maskulinitet i percepcija prema feminizmu, ali i prema rodnoj ravnopravnosti, mijenja se s obzirom na okolinu. Oblikujemo se kroz primarnu socijalizaciju u svojoj obitelji te usvajamo osnove za daljnji život. Kroz sekundarnu socijalizaciju, dolazimo u doticaj s drugima, drugačijim mišljenjima i stavovima koji nas dalje mogu oblikovati. Sve ovo utječe na sam osjećaj maskuliniteta kod muškaraca, ali i na to kako će doživljavati rodnu ravnopravnost.

U užurbanom svijetu društvenih medija gdje je vremena sve manje, a sve informacije su nam dostupne uz nekoliko klikova, algoritam će se pobrinuti da saznamo sve što nas zanima. Ovisno što je naš interes, algoritam će izbaciti ili kratke video uratke Andrew Tatea, ili ekstremnih aktivista koji mrze muškarce. S obzirom na to da društvene mreže imaju sve značajniji utjecaj na mlade, većina mladih tako će oblikovati svoje mišljenje o određenoj tematici. Stoga je potrebno detaljnije istražiti od kuda dolazi percepcija prema feminizmu kao pokretu koji mrzi muškarce i koliki utjecaj Andrew Tate ima na mladu mušku populaciju. Međutim, iz ovih podataka koje imamo, možemo izvući samo zaključak da je maskulinitet usko povezan s percepcijom prema feminističkom pokretu i rodnoj ravnopravnosti. Zdrav i stabilan maskulinitet kod muškarca daje mu mogućnost da otvorenog uma prihvati ravnopravnost i bit feminističkog pokreta, ne osjećajući se ugroženim u tom procesu.

Na posljetku i sljedeća teza Simon de Beauvoir potkrjepljuje zaključak proizašao iz istraživanja: „(...) nitko prema ženama nije arogantniji, agresivniji ili prezirniji od muškarca

zabrinutog za svoju muževnost. Oni koji se ne boje sebi sličnih mnogo su spremniji u ženi
pronaći sličnog; (...)“ (Beauvoir, 2016: 11)

Zahvala

Najveću zahvalu bih uputila mentoru doc. dr. sc. Eriku Brezovcu bez čijeg se poticaja vjerojatno ne bih odlučila na pisanje ovog rada. Hvala mu na strpljenju, savjetima i odvojenom vremenu koje je zajedno sa mnom utrošio na pisanje ovog rada, ali i na vodstvu tokom cijelog istraživačkog procesa.

Literatura

Bao, Kai (2023). When feminists became 'extremists': A corpus-based study of representations of feminism on Weibo. *Discourse & Communication* 2023, Vol. 17(5) 590–612. <https://doi.org/10.1177/17504813231171654>

Beauvoir, Simone de. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 26.4.2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/beauvoir-simone-de>

Beauvoir, Simone de (2016). *Drugi spol*. Zagreb: Naklada Ljevak d.o.o.

Calder-Dawe, O., & Gavey, N. (2016). Jekyll and Hyde revisited: Young people's constructions of feminism, feminists and the practice of "reasonable feminism". *Feminism & Psychology*, 26(4), 487-507. <https://doi.org/10.1177/0959353516660993>

De Boise, Sam (2019). Editorial: is masculinity toxic? *NORMA, International Journal for Masculinity Studies*, Volume 14, 2019 - Issue 3. <https://doi.org/10.1080/18902138.2019.1654742>

Bourdieu, P. (2002). *Masculine Domination*. Stanford: University Press.

ekstrem. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013 – 2024. Pristupljeno 20.3.2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/ekstrem>

feminizam. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 18.4.2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/feminizam>

Haralambos, Michael i Holborn, Martin. (2002). *Sociologija: Teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing.

Hopkins-Doyle, A., Petterson, A. L., Leach, S., Zibell, H., Chobthamkit, P., Binti Abdul Rahim, S., Blake, J., Bosco, C., Cherrie-Rees, K., Beadle, A., Cock, V., Greer, H., Jankowska, A., Macdonald, K., Scott English, A., Wai Lan YEUNG, V., Asano, R., Beattie, P., Bernardo, A. B. I., ... Sutton, R. M. (2024). The Misandry Myth: An Inaccurate Stereotype About Feminists' Attitudes Toward Men. *Psychology of Women Quarterly*, 48(1), 8-37. <https://doi.org/10.1177/03616843231202708>

Milas, Goran (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Mohajan, Haradhan (2022). Four Waves of Feminism: A Blessing for Global Humanity. Paradigm Academic Press: Studies in Social Science & Humanities. DOI: 10.56397/SSSH.2022.09.01

Ograjšek Gorenjak, I. (2022). Ženska povijest na valovima feminizma. Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 54 (1), 165-200. <https://doi.org/10.17234/RadoviZHP.54.6>

Sayogie, Frans & Farkhan, Muhammad & Zubair, Zubair & Julian, Hendrio & Hakim, Hilman & Wiralaksana, Muhammad. (2023). Patriarchal Ideology, Andrew Tate, and Rumble's Podcasts. 3L The Southeast Asian Journal of English Language Studies. 29. 1-12. 10.17576/3L-2023-2902-01

Simmel, G. (1984). Georg Simmel: On Women, Sexuality and Love. New Haven: Yale University Press.

Waling, Andrea (2019). Problematizing 'Toxic' and 'Healthy' Masculinity for Addressing Gender Inequalities. Australian Feminist Studies, Volume 34, 2019 - Issue 101: Modernist Women and the Legacies of Risk. <https://doi.org/10.1080/08164649.2019.1679021>

Witz, A. (2001). Georg Simmel and the Masculinity of Modernity. Journal of Classical Sociology, 1(3), 353-370. <https://doi.org/10.1177/14687950122232585>

Dodaci

Prilog 1. Tablica deskriptivnih podataka o ispitanicima i intervjuima

	Ispitanik/ca	Spol	Mjesto/platforma i datum održavanja intervjua	Vrijeme trajanja intervjua	Istraživač
STEM1	N.K.	M	SD Ante Starčević 17.01.2024.	31 minuta	Erika Bernić
STEM2	L.M.	M	Discord 20.01.2024.	25 minuta	Erika Bernić
STEM3	O.LJ.	M	Discord 04.02.2024.	62 minute	Erika Bernić
STEM4	H.B.	M	Discord 27.01.2024.	32 minute	Erika Bernić
STEM5	V.T.	M	Discord 10.02.2024.	18 minuta	Erika Bernić
DHZ1	R.H.	M	Fakultet hrvatskih studija 23.01.2024.	37 minuta	Erika Bernić
DHZ2	D.O.	M	WhatsApp poziv 07.02.2024.	26 minuta	Erika Bernić
DHZ3	B.B.	M	Discord 06.02.2024.	19 minuta	Erika Bernić
DHZ4	M.B.	M	Discord 12.02.2024.	16 minuta	Erika Bernić
DHZ5	V.Š.	M	Fakultet hrvatskih studija 29.02.2024.	35 minuta	Erika Bernić

Prilog 2. Popis kodova

Grupa kodova	Kodovi
Rodna ravnopravnost	Rodna ravnopravnost: Njihovo mišljenje
	Rodna ravnopravnost: Razlike između muškaraca i žena
	Rodna ravnopravnost: Razlike u plaćama
	Rodna ravnopravnost: Situacije rodne neravnopravnosti
Maskulinitet	Maskulinitet: Muška ranjivost
	Maskulinitet: Očekivanja od društva
	Maskulinitet: Percepcija i promocija maskuliniteta u medijima
	Maskulinitet: Promjene u tradicionalnim ulogama
	Maskulinitet: Što je muževno
Feminizam	Feminizam: Kako podržavaju feminizam
	Feminizam: Muškarci i feminizam
	Feminizam: Njihova percepcija feminizma
	Feminizam: Predrasude prema njima kao feministima
	Feminizam: Što je feminizam kao pokret
Maskulinitet i feministički pokret	Maskulinitet i feministički pokret

Prilog 3. Informirani pristanak

Odnos između osjećaja maskuliniteta i percepcije feminističkog pokreta kod muških studenata

Institucija: Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

Ime istraživača: Erika Bernić

Ovaj informativni obrazac sadrži informacije o istraživačkom projektu i njegovim ciljevima.

Informacije o projektu

Naziv projekta je „Odnos između osjećaja maskuliniteta i percepcije feminističkog pokreta kod muških studenata“

Cilj istraživanja je istražiti odnos između osobnog osjećaja maskuliniteta i percepcije prema feminističkom pokretu te rodnoj ravnopravnosti kod muških studenata STEM i društveno-humanističkih područja.

Opis procesa istraživanja

U svrhu prikupljanja potrebnih podataka, provodi se 10 dubinskih intervjua s muškim studentima STEM i društveno-humanističkog područja. Predložak za intervju se sastoji od dva dijela: demografskog upitnika i pitanja za intervju.

Pitanja za intervju se tiču percepcije prema i iskustva s feminističkim pokretom, percepcije prema rodnoj ravnopravnosti i pitanja o osobnom osjećaju maskuliniteta te stereotipa koji se tiču muške populacije, a povezana su s osjećajem maskuliniteta.

Slobodni ste postavljati nam pitanja, iznijeti svoje komentare ili zatražiti dodatna objašnjenja. Nema „točnih“ i „netočnih“ odgovora; zanimaju nas Vaši stavovi/mišljenja/iskustva.

Također, važno je naglasiti da će se razgovor snimati.

Povjerljivost

Jedino će istraživačica biti upoznata s Vašim identitetom. Pri prikazivanju rezultata istraživanja bit će korišteni pseudonimi (zamjenska imena čija je svrha zaštita Vaše privatnosti) kako nitko ne bi mogao prepoznati identitet bilo kojeg sudionika istraživanja. Intervjui će biti snimljeni i transkribirani (zapisani), a koristit će ih samo istraživačica. Bilo koja informacija na temelju koje bi se mogao odati Vaš identitet, bit će anonimizirana ili izbačena.

Pravo na odbijanje i odustajanje

Sudjelovanje u ovom istraživanju je isključivo dobrovoljno i provest će se samo uz Vaš pristanak. Sudionici istraživanja mogu prekinuti sudjelovanje u bilo kojem trenutku bez negativnih posljedica te bez potrebe da svoju odluku objašnjavaju. Također, možete odbiti odgovoriti na pojedina pitanja.

Mogući rizici

Nema rizika povezanih s ovim istraživanjem. Mogući rizici su da ćete se susresti s određenim pitanjima na koja će Vam možda biti nelagodno odgovoriti, međutim možete samo odbiti odgovoriti na njih.

Kontakt:

Za daljnje informacije kontaktirajte:

ebernic@fhs.hr

Prilog 4. Predložak za intervju

Polustrukturirani intervju: Odnos između osobnog osjećaja maskuliniteta i percepcije feminističkog pokreta kod muških studenata

Upoznavanje sudionika s ciljevima istraživanja, načinima zaštite osobnih podataka, informiranje sudionika o snimanju intervju, mogućnošću odustajanja u bilo kojem trenutku, čitanje i potvrda informiranog pristanka.

Trajanje intervju: oko 60 min.

a) Možete li mi se ukratko predstaviti (dob, od kud su, što studiraju, koja su godina studija, i slično)?

1) Koji je njihova percepcija prema rodnoj ravnopravnosti i odnosu između muškaraca i žena?

1. Koje su za Vas ključne razlike između muškaraca i žena?
2. Kako biste opisali svoju percepciju prema rodnoj ravnopravnosti i kako se ta percepcija razvijala tijekom vremena?
3. Kako biste opisali svoju percepciju prema pitanjima kao što su jednakost plaća i prava žena? Kako ova percepcija utječe na vašu percepciju maskuliniteta?
4. Možete li podijeliti primjere situacija u kojima ste se osjećali izazvani ili potaknuti na razmišljanje o svojoj ulozi u promicanju rodne ravnopravnosti?

2) Osjećaj i karakteristike maskuliniteta

1. Što za Vas znači biti muškarac? Koje su to karakteristike muškarca i muževnosti?
2. Kako biste opisali stereotipe o muškarcima u društvu i kako ti stereotipi utječu na vašu percepciju maskuliniteta?
3. Jeste li svjesni ili primijetili promjene u percepciji i promociji različitih oblika maskuliniteta u medijima, kulturi i društvu općenito? Kako se osjećate po pitanju toga?
4. Koliko je muška ranjivost prihvaćenija i razumljivija u današnjem društvu u usporedbi s prošlim vremenima? Zašto ili zašto ne?
5. Kako doživljavate promjene u tradicionalnim rodnim ulogama i kako te promjene utječu na vašu percepciju maskuliniteta?

3) Odnos i percepcija prema feminizmu i feminističkom pokretu

1. Koje su Vaše prve asocijacije kada netko za sebe kaže da je feminist? Što to za Vas znači?

2. Što je za Vas feminizam?
3. Mogu li muškarci biti feministi? Objasnite.
4. Smatrate li se feministom? Ako ne, zašto?
5. Što za Vas znači biti feminist? (Ako je na prethodno pitanje odgovor da)
6. Jeste li ikada osjetili da ljudi imaju prema Vama predrasude kada bi se nazvali feministom? (U slučaju da se smatraju feministom)

4) Odnos između maskuliniteta i percepciju prema feminističkom pokretu

1. Ugrožava li feminizam i feministički pokret muškarce i njihov maskulinitet? Zašto ili zašto ne?
2. Postoji li konflikt između vašeg osobnog osjećaja maskuliniteta i feminističkih ideala? Zašto ili zašto ne?
3. Možete li podijeliti svoje mišljenje o tome kako bi muškarci mogli podržavati feminističke ciljeve i kako to može doprinijeti razvoju zdravijih oblika maskuliniteta?

Prilog 5. Potvrda etičkog povjerenstva

Etičko povjerenstvo

Odsjeka za sociologiju Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

Zagreb, 15. siječnja 2024.

POTVRDA

Uvidom u dokumentaciju predloženog istraživanja pod naslovom: **„Odnos između osjećaja maskuliniteta i percepcije feminističkog pokreta kod muških studenata“**, studentice Erike Bernić, pod mentorstvom doc. dr. sc. Erika Brezovca, Povjerenstvo zaključuje kako su predviđeni istraživački postupci i procedure u skladu s važećim strukovnim etičkim kodeksom.

Članovi Etičkog povjerenstva:

dr. sc. Marica Marinović Golubić, doc.

dr. sc. Erik Brezovec, doc. (izuzet zbog mentorstva)

Marija Zelić, mag. soc.

Sažetak

Feminizam i feministički pokret danas nije ostao netaknut od strane društvenih mreža. Okupljajući veći broj pripadnika, samim time dolazi i do povećanog ekstremnog aktivizma i *hashtag* feminizma. Povećani ekstremni aktivizam feminističkog pokreta, ali i antagonizam prema muškarcima, doveo je do stvaranja njegove kontre pod personom Andrew Tatea i ostalih aktera u *manospherei*. Proučavajući današnju situaciju na društvenim mrežama, ali i u svijetu, željeli smo saznati koliko sve ovo utječe na današnje mlade muškarce, specifično studente STEM i društveno-humanističkih područja. Ovaj kvalitativni istraživački rad istražuje odnos između osobnog osjećaja maskuliniteta i percepcije prema feminističkom pokretu kod muških studenata. Kroz analizu dubinskih intervjua s muškim studentima, istražili smo kako se oblikuje njihov osobni osjećaj maskuliniteta, ali također kako taj maskulinitet oblikuje i njihovu percepciju i stavove prema feminističkom pokretu. Većina sugovornika je izrazila nezadovoljstvo današnjim *hashtag* i ekstremnim feminističkim pokretom, ali su iskazali izrazitu podršku prema feminističkim ciljevima prvog vala feminizma. Samo su dva ispitanika iskazala da je feminizam danas nepotreban. Ovo istraživanje pruža dublji uvid u kompleksan odnos između muških identiteta, stereotipa i očekivanja od društva te feminističkih ideja, ali i poziva na daljnja istraživanja ove tematike.

Ključne riječi: feminizam, maskulinitet, rodna teorija, kvalitativno istraživanje, Pierre Bourdieu, Simon de Beauvoir

Summary

Feminism and the feminist movement today have not remained untouched by social media. By gathering a larger number of participants, this has led to increased extreme activism and the hashtag feminism. The increased extreme activism of the feminist movement, as well as antagonism towards men, has led to the creation of its counter in the form of figures like Andrew Tate and other actors in the manosphere. By examining today's situation on social media, as well as in the world, we wanted to find out how all of this affects today's young men, specifically STEM and social sciences and humanities students. This qualitative research explores the relationship between personal sense of masculinity and perception towards the feminist movement among male students. Through the analysis of in-depth interviews with male students, we explored how their personal sense of masculinity is formed, but also how that masculinity shapes their perception and attitudes towards the feminist movement. The majority of participants expressed dissatisfaction with today's hashtag and extreme feminist movement, but they expressed strong support for the goals of the first wave of feminism. Only two participants expressed that feminism today is unnecessary. This research provides deeper insight into the complex relationship between male identities, stereotypes, societal expectations, feminist ideas, and calls for further research on this topic.

Keywords: feminism, masculinity, gender theory, qualitative research, Pierre Bourdieu, Simon de Beauvoir